

Winston Churchillplein (Gent, Oost-Vlaanderen)

Projectcode: 2017E49

Mei 2017

ARCHEOLOGIENOTA

BUREAUONDERZOEK (FASE 0)

DEEL 1: RESULTATEN VAN HET BUREAUONDERZOEK

Colofon

Ruben Willaert bvba
Ten Briele 14 bus 15
8200 Sint-Michiels-Brugge

Auteurs: Clara Thys, Joren De Tollenaere, Aaron Willaert
Wetenschappelijke begeleiding: Gunter Stoops, Stadsarcheologische Dienst Gent

Het eventuele nummer van het wettelijk depot of het buitenlandse equivalent hiervan: /
De naam en het erkenningsnummer van de erkende archeoloog:
Janiek De Gryse, OE/ERK/Archeoloog/2015/00043

© Ruben Willaert bvba, Sint-Michiels-Brugge, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Ruben Willaert bvba.

Ruben Willaert bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek	6
1.1 Beschrijvend gedeelte	6
1.1.1 Administratieve gegevens	6
1.2 Onderzoeksoopdracht	8
1.2.1 Onderzoekskader	8
1.2.2 Juridische context	8
1.2.3 Randvoorwaarden	8
1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein	8
1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief	9
1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie	12
1.2.6.1 Methode	12
1.2.6.2 Fysisch geografische situatie	12
1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen	12
1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader	12
1.2.6.5 Verstoringshistoriek	13
1.2.6.6 Algemene wetenschappelijke advisering en advies van specialisten	13
1.3 Assessmentrapport	14
1.3.1 Ruimtelijke situering	14
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens	15
1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)	16
1.3.2.2 Geologie	17
1.3.2.2.1 Tertiair	17
1.3.2.2.2 Quartair	18
1.3.2.3 Bodem	19
1.3.2.3.1 Bodemtypes	19
1.3.2.3.2 Bodemerosie	20
1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop	21
1.3.2.5 Hydrografie	23
1.3.3 Gekende archeologische waarden	24
1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek	24
1.3.3.1.1 Historische achtergrond	24
1.3.3.1.2 Huidige gebruik en verstoringen	31
1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden	34
1.3.3.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader	37

1.4	Synthese	38
Deel 2:	Bibliografie.....	40
Deel 3:	Bijlagen.....	41

FIGURENLIJST (2017E49)

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt)	7
Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt)	7
Figuur 3: visualisatie van het rioleringsplan.	9
Figuur 4: grondplan gelijkvloers.	9
Figuur 5: maquette van de geplande werken.	10
Figuur 6: snede geplande werken.....	10
Figuur 7: snede geplande werken.....	11
Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)	14
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).....	16
Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	17
Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).....	18
Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).	19
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2017) (bron: Geopunt).	20
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt). 21	
Figuur 15: Hoogteverloop van het projectgebied (van noord naar zuid) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).....	22
Figuur 16: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).	23
Figuur 17: Reconstructie van de vroegste middeleeuwse kern (CAPITEYN, CHARLES & LALEMAN 2007, 14)	25
Figuur 18: Overzicht van de gebiedsuitbreiding van de stad Gent in de 13de en het begin van de 14de eeuw, waardoor een nieuwe, derde stadsomwalling nodig was. (CAPITEYN, CHARLES & LALEMAN 2007, 22)	26
Figuur 19: Tweede stadsomwalling Gent 1100 (CAPITEYN, CHARLES & LALEMAN 2007, 16)	26
Figuur 20: Panoramisch zicht op Gent, 1534, STAM, topografisch beeld van de stad zoals die er uitzag vóór de cruciale ingrepen die op bevel van Keizer Karel V werden uitgevoerd (Stad Gent, STAM, Bijlokecollectie).....	27
Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de kaart van Jacob van Deventer, 1558 (Bron: Bibliotheca Nacional de España)	28
Figuur 22: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Sanderuskaart, 1641 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent)	29
Figuur 23: Projectgebied weergegeven op de Ferrariskaart, 1771-1777 (Bron: Geopunt)	30
Figuur 24: Projectgebied weergegeven op het Plan de Gand van Saurel (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent)	30

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)	31
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)	32
Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)	32
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt)	33
Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)	33
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt).....	34
Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 t.a.v. het cultuurhistorisch kader (Bron: Geoportaal)	37

TABELLENLIJST (2017E49)

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.	6
Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.....	15
Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.....	31

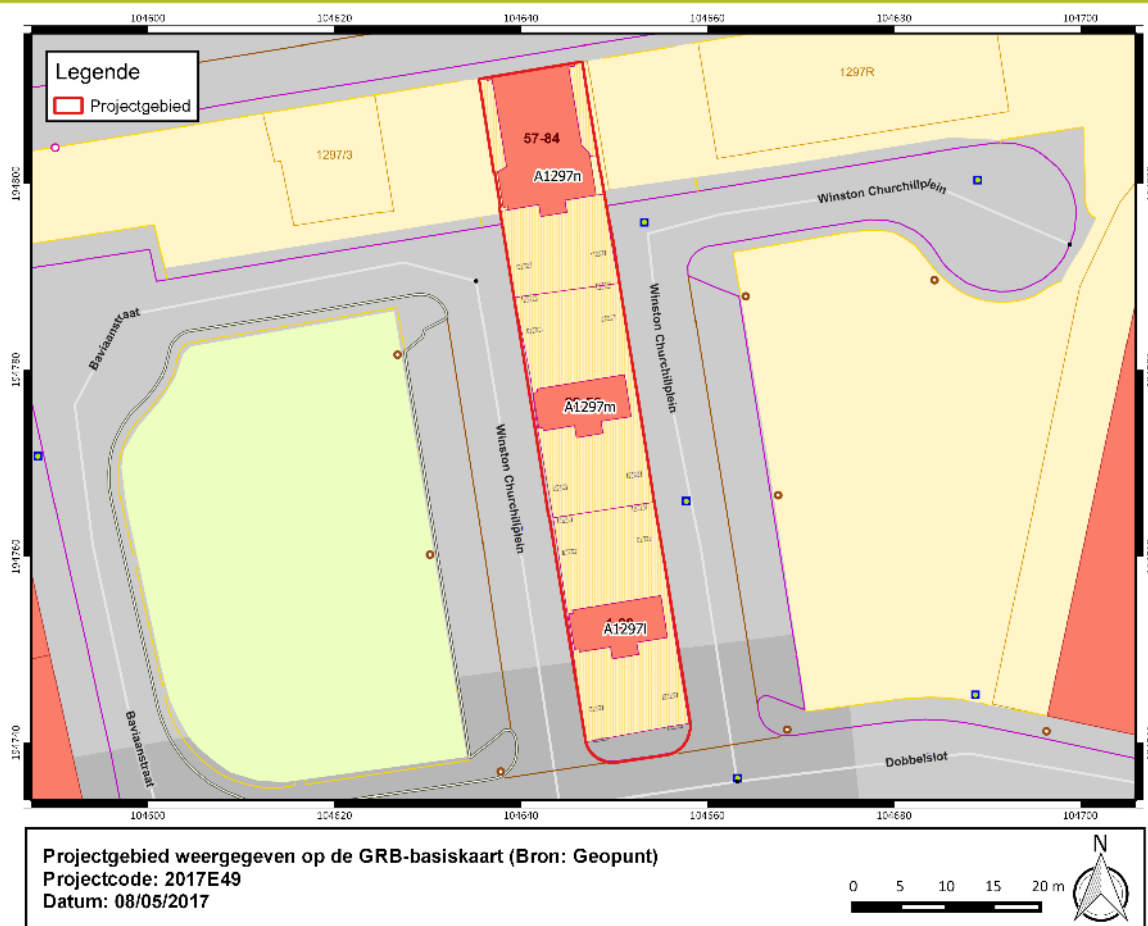
Deel 1: Resultaten van het bureauonderzoek

1.1 Beschrijvend gedeelte

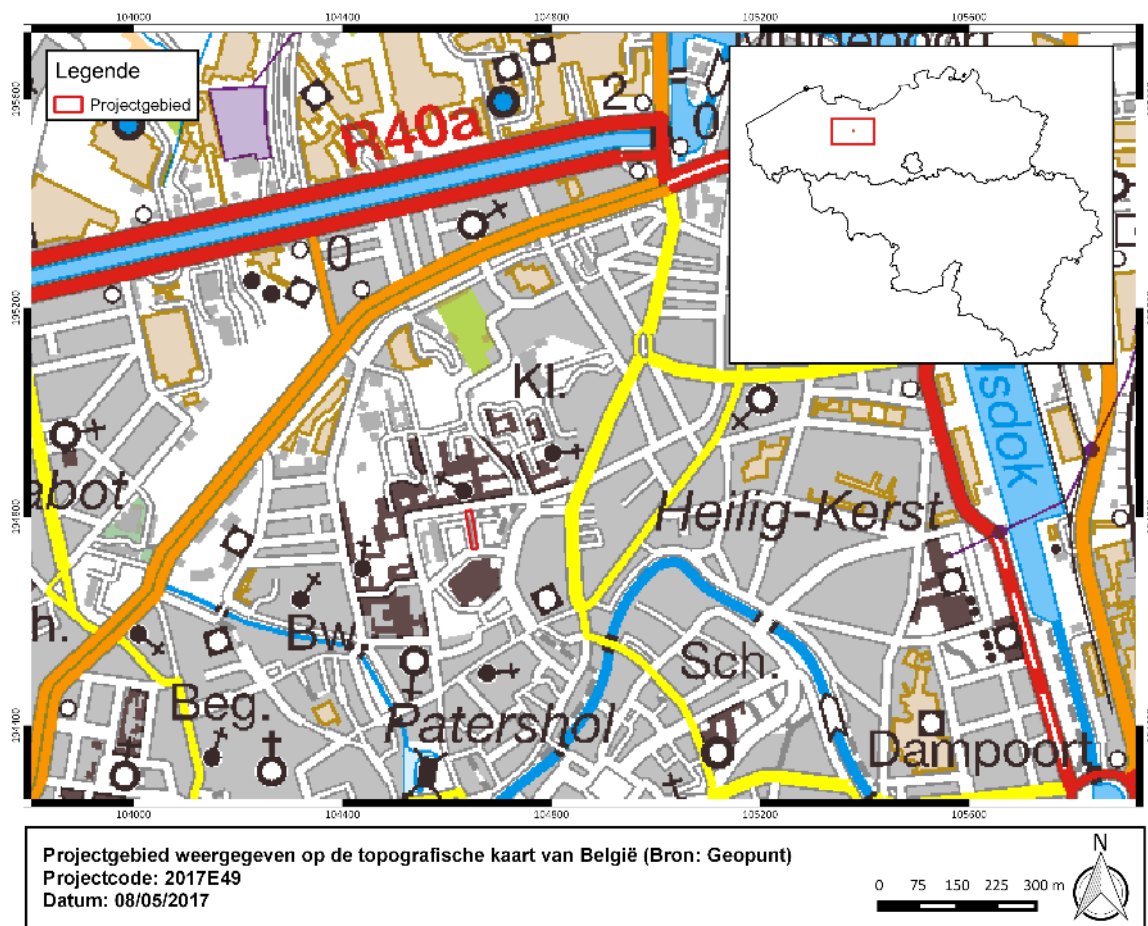
1.1.1 Administratieve gegevens

Tabel 1: Administratieve gegevens: De administratieve gegevens identificeren de actoren die betrokken zijn bij het vooronderzoek en de locatie van het vooronderzoek.

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	Oost-Vlaanderen
	Gemeente	Gent
	Deelgemeente	/
	Postcode	9000
	Adres	Winston Churchillplein 9000 Gent
	Toponiem	Winston Churchillplein
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 104587 Y _{min} = 194733 X _{max} = 104705 Y _{max} = 194816
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Gent, 1 ^e Afdeling, Sectie A, nr's 1297n, 1297m, 1297l Figuur 1	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 2	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Dieter Demey (projectleider archeologie) Wouter Van Goidsenhoven (archeoloog) Clara Thys (archeoloog) Joren De Tollenaere (aardkundige) Aaron Willaert (historicus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	Gunter Stoops	

Figuur 1: Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart (Bron: Geopunt)

Figuur 2: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België (Bron: Geopunt)

1.2 Onderzoeksopdracht

1.2.1 Onderzoekskader

Aanleiding van onderhavig bureauonderzoek vormt de geplande realisatie van nieuwe appartementsgebouwen. Het projectgebied wordt in deze studie Winston Churchillplein Gent genoemd. Met onderhavig bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een bekrachtigde archeologienota en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van Winston Churchillplein. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Wat is op basis van de bestaande bronnen, het archeologisch potentieel van het projectgebied?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van één of meerdere archeologische sites?
- Indien niet, kan de afwezigheid van indicaties op basis van de resultaten van het bureauonderzoek verklaard worden?
- Indien wel, kan op basis van bestaande bronnen bepaald worden wat de aard, datering en bewaring is?
- Wat is de verstoringshistoriek van het plangebied en welke invloed heeft dit op het archeologisch potentieel van het terrein?
- Welke impact hebben de geplande werken op het archeologisch bodemarchief?
- Wat is het wetenschappelijk kennispotentieel van een eventueel aanwezige archeologische site?

1.2.2 Juridische context

Het projectgebied bevindt zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als woongebied met culturele, historische of esthetische waarde. Het projectgebied bevindt zich integraal in de vastgestelde archeologische zone van de historische stadskern van Gent. Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt.

De oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt ca. 0,84 ha en de ingreep in de bodem bedraagt meer dan 100m²; vandaar is men verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

1.2.3 Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

1.2.4 Archeologische voorkennis van het terrein

Binnen de grenzen van projectgebied Winston Churchillplein werd in het verleden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd.

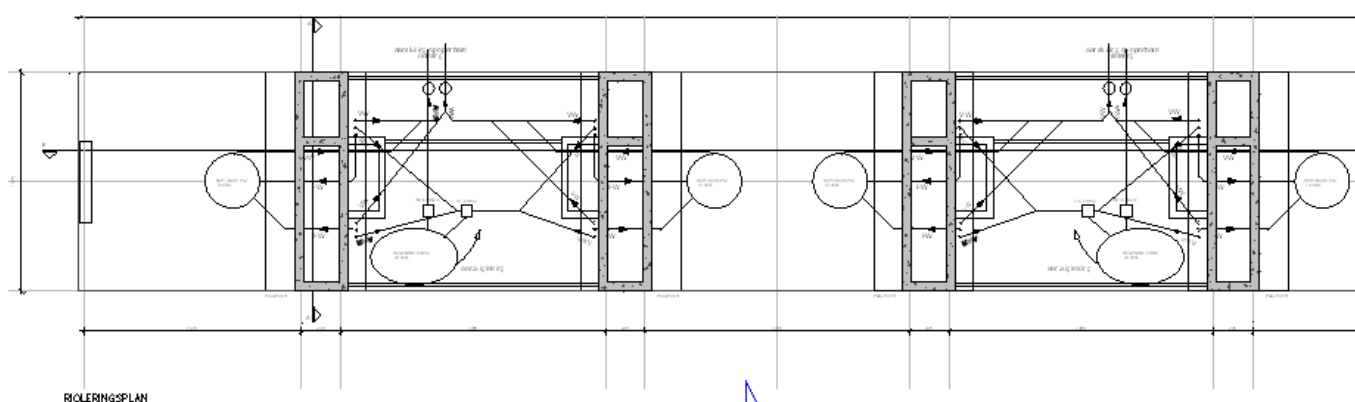
In de omgeving zijn wel enkele archeologische vindplaatsen gekend (cfr. infra).

1.2.5 Geplande ingrepen en hun impact op het bodemarchief

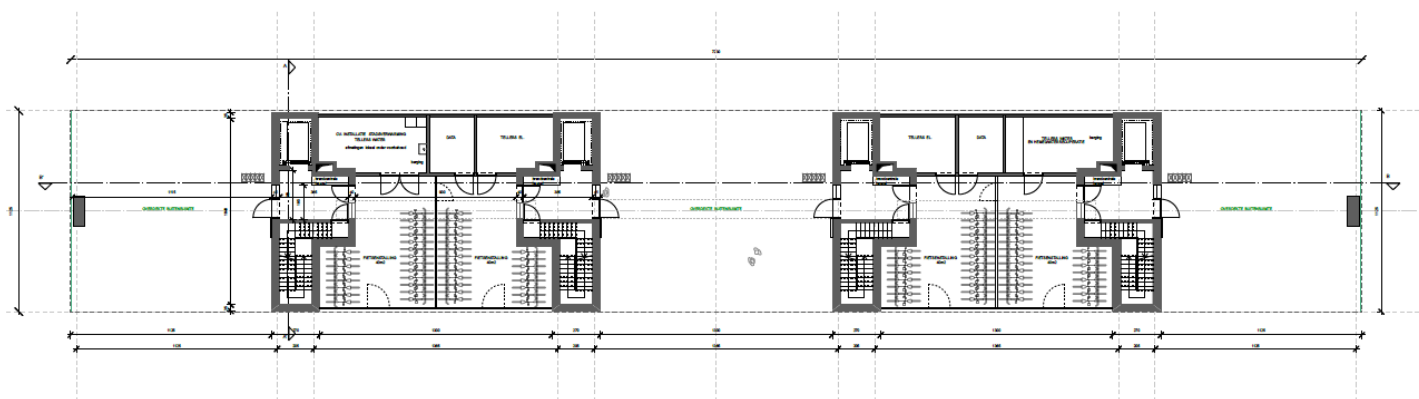
De opdrachtgever plant de sloop van het volledige huidige bovengrondse gebouw. De ondergrondse kelders en funderingspalen worden behouden voor de aanleg van nieuwe appartementsgebouwen. De vloerplaat wordt doorboord, waardoor de opwaartse druk van het grondwater wordt weggenomen. Er worden geen nieuwe ondergrondse ruimtes gebouwd.

Voor de aanleg van de rioleringen zullen er sleuven gegraven worden en wordt tussen de bestaande funderingspalen en kelders ruimte gemaakt voor de septische putten (4x10.000 liter) en regenwaterputten (2x20.000 liter). De graafwerken hiervoor blijven tot het minimum beperkt. De exacte locatie van de putten en de riolering is niet op voorhand te bepalen. Na de afbraak van het gebouwen zal er meer duidelijkheid zijn over de mogelijke tracés van de ondergrondse riolering. De totale oppervlakte van het projectgebied is 846 m². De geplande bodemingreep wordt geraamd op 200 m².

Zie bijlage 1 voor het inplantingsplan.

Figuur 3: visualisatie van het rioleringsplan.

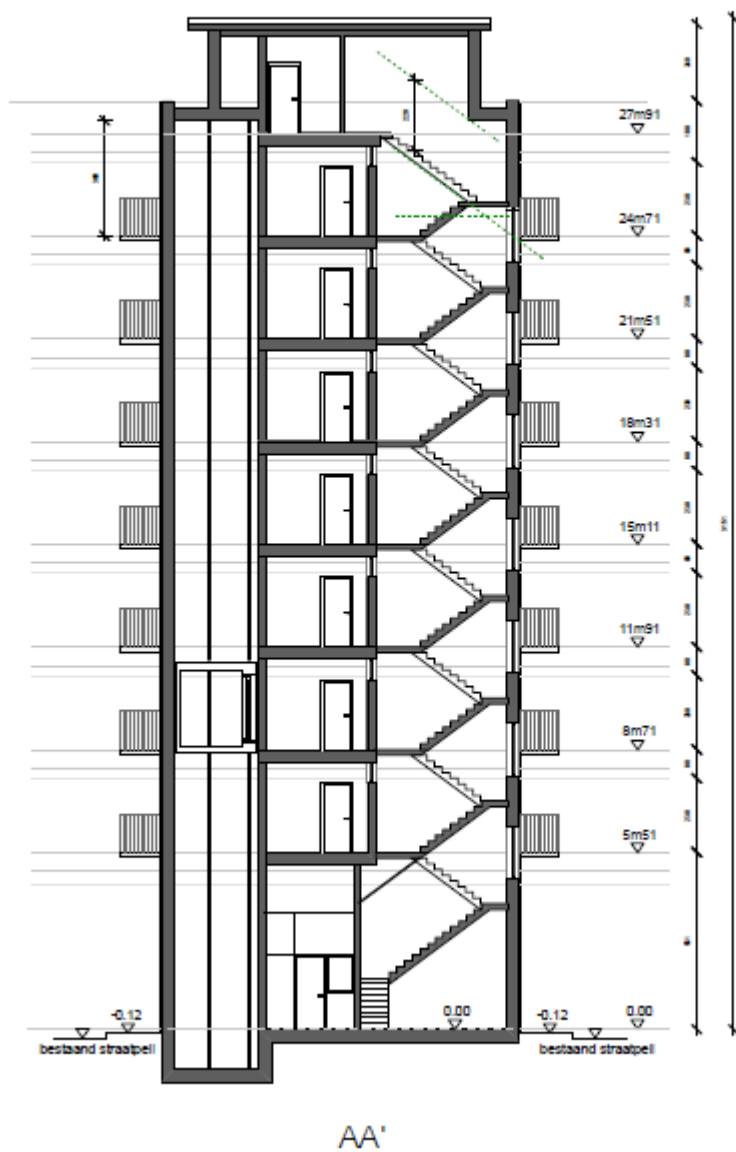
Figuur 4: grondplan gelijkvloers.

Figuur 5: maquette van de geplande werken.

Figuur 6: snede geplande werken.

Figuur 7: snede geplande werken.

1.2.6 Onderzoeksmethode- en strategie

1.2.6.1 Methode

Het archeologisch potentieel drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van de planlocatie. Het archeologisch potentieel is gebaseerd op vier variabelen: fysisch-geografische situatie, bekende archeologische vindplaatsen, archeologische indicatoren en verstoringshistoriek.

1.2.6.2 Fysisch geografische situatie

Geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatstypen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad van het archeologische erfgoed.

Volgend kaartmateriaal werd geconsulteerd t.b.v. de aardkundige analyse van de projectlocatie:

- Tertiair geologische kaart van Vlaanderen
- Quartair geologische kaart van Vlaanderen
- Bodemkaart
- Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen
- Hydrografische kaart van Vlaanderen
- Bodemerosie kaart
- Geomorfologische kaart

1.2.6.3 Bekende archeologische vindplaatsen

Dit wijst op vindplaatsen waar de fysieke neerslag van menselijke activiteiten uit het verleden reeds werd vastgesteld en gedocumenteerd. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd.

1.2.6.4 Archeologische indicatoren en cultuurhistorisch kader

Archeologische indicatoren omvatten diverse datacategorieën zoals resultaten van non-intrusieve archeologische prospectietechnieken (bijvoorbeeld vondstmeldingen van metaaldetectie), toevallige vondsten bij niet-archeologische graafwerken, maar vooral ook historisch-cartografische, iconografische data en fotocollecties.

Om bij deze casus inzicht te verwerven over de archeologische indicatoren in het plangebied werd onderstaand historisch kaartmateriaal geanalyseerd:

- Kaart van Deventer, 1558
- Sanderuskaart, 1641
- Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgenomen op initiatief van de graaf de Ferraris (1771-1778)
- Kaart van Sautel, 1873

Op basis van dit kaartmateriaal kan het landgebruik vanaf de tweede helft van de 16de eeuw vastgesteld worden en de eventuele gevolgen ervan op het archeologisch bodemarchief ingeschat worden.

Deze gegevens werden aangevuld met informatie afkomstig uit archeologische en historische literatuur, daarnaast is ook gebruik gemaakt van data over de lokale toponymie en geschiedenis.

De keuze van de bronnen is gebaseerd op graad van relevantie en toegankelijkheid.

Om het cultuurhistorische kader van het projectgebied in kaart te brengen, werd het kaartmateriaal beschikbaar op Geoportaal geconsulteerd.

1.2.6.5 Verstoringshistoriek

De verstoringsgraad van de planlocatie bepaalt in belangrijke mate de gaafheid en bewaringsgraad van het archeologische bodemarchief. Om een correcte inschatting van de verstoring van de bodem te kunnen maken kunnen allerhande bronnen van pas komen. Zo kan mondelinge informatie van vroegere gebruikers of bewoners, verslagen van bodemonderzoeken of informatie uit de aardwetenschappelijke kaarten een grote rol spelen bij het correct inschatten van de aanwezigheid en van de bewaringstoestand van de archeologische resten.

1.2.6.6 Algemene wetenschappelijke advisering en advies van specialisten

Gunter Stoops, stadsarcheologische dienst Gent.

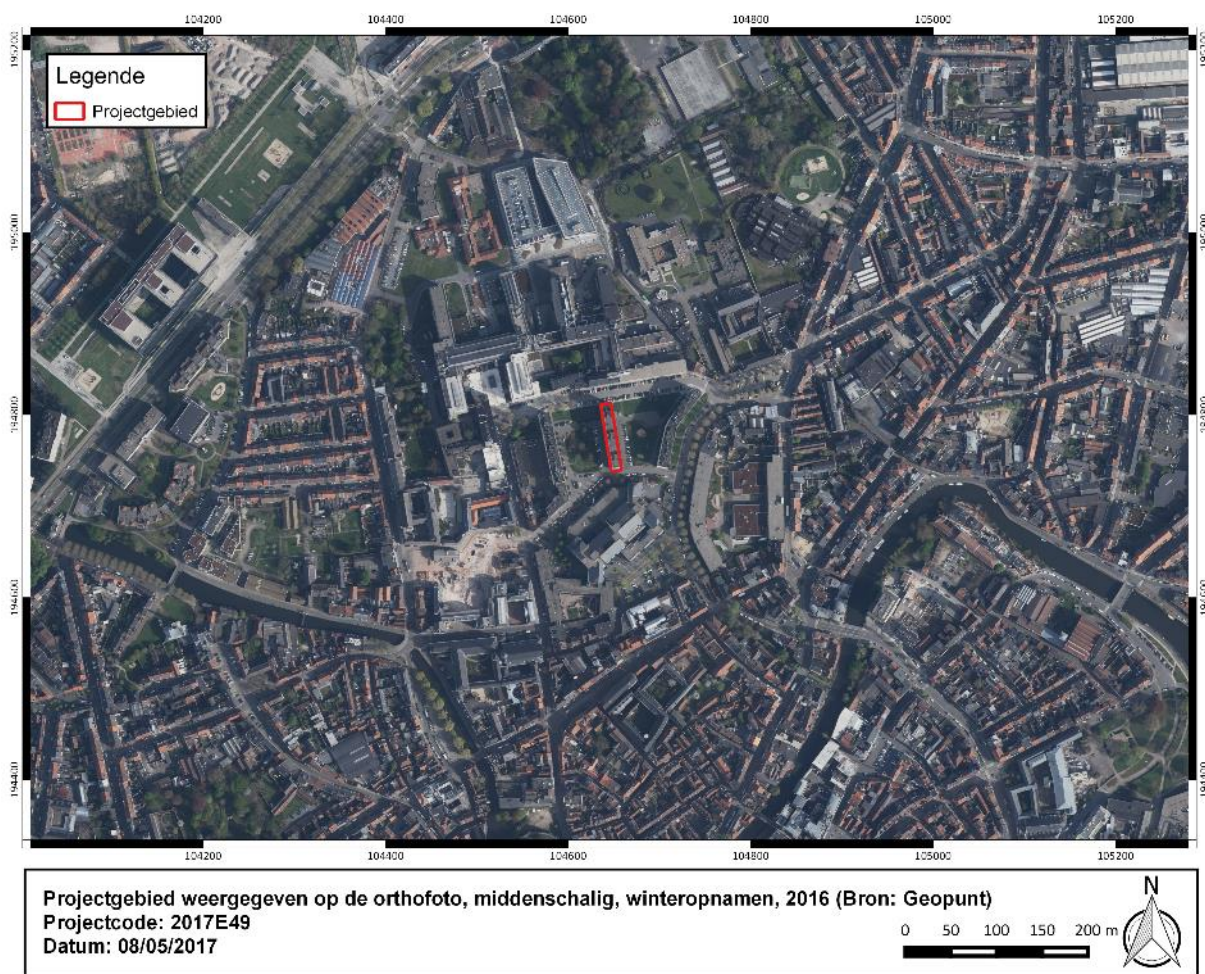
1.3 Assessmentrapport

Het assessmentrapport omvat alle relevante gegevens die over het projectgebied verzameld kunnen worden uit toegankelijke literatuur en kaartmateriaal, die bijdragen tot het gefundeerd inschatten van het archeologisch potentieel van het plangebied. Om dit laatste te bereiken worden de verzamelde gegevens met elkaar vergeleken, geconfronteerd en samengelegd. Dit rapport heeft als doel het plangebied binnen zijn archeologisch en landschappelijk kader te plaatsen, rekening houdend met de geplande bodemingrepen. De studie maakt gebruik van verschillende datasets, waarbij het uitgangspunt steeds het ontwerpplan van de toekomstige bodemingrepen is. Dit ontwerpplan wordt telkens geprojecteerd op de geologische, bodemkundige en historische kaarten. Alle kaartmateriaal werd vervaardigd met behulp van QGIS, een geografisch informatiesysteem.

Op basis van deze assessment van het projectgebied kan een gegronde argumentatie opgesteld worden over de noodzaak en het nut van al dan niet verder te nemen archeologische maatregelen, die uiteengezet worden in deel 2: het programma van maatregelen.

1.3.1 Ruimtelijke situering

Het projectgebied is gelegen in Gent, in de provincie Oost-Vlaanderen. Het onderzoeksterrein wordt begrensd door het Winston Churchillplein ten oosten, de Baviaanstraat ten westen, de Groenebriel ten noorden en het Dobbelslot ten zuiden. De stadskern van Gent (Korenmarkt) situeert zich ca. 850 meter ten zuiden.

Figuur 8: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)

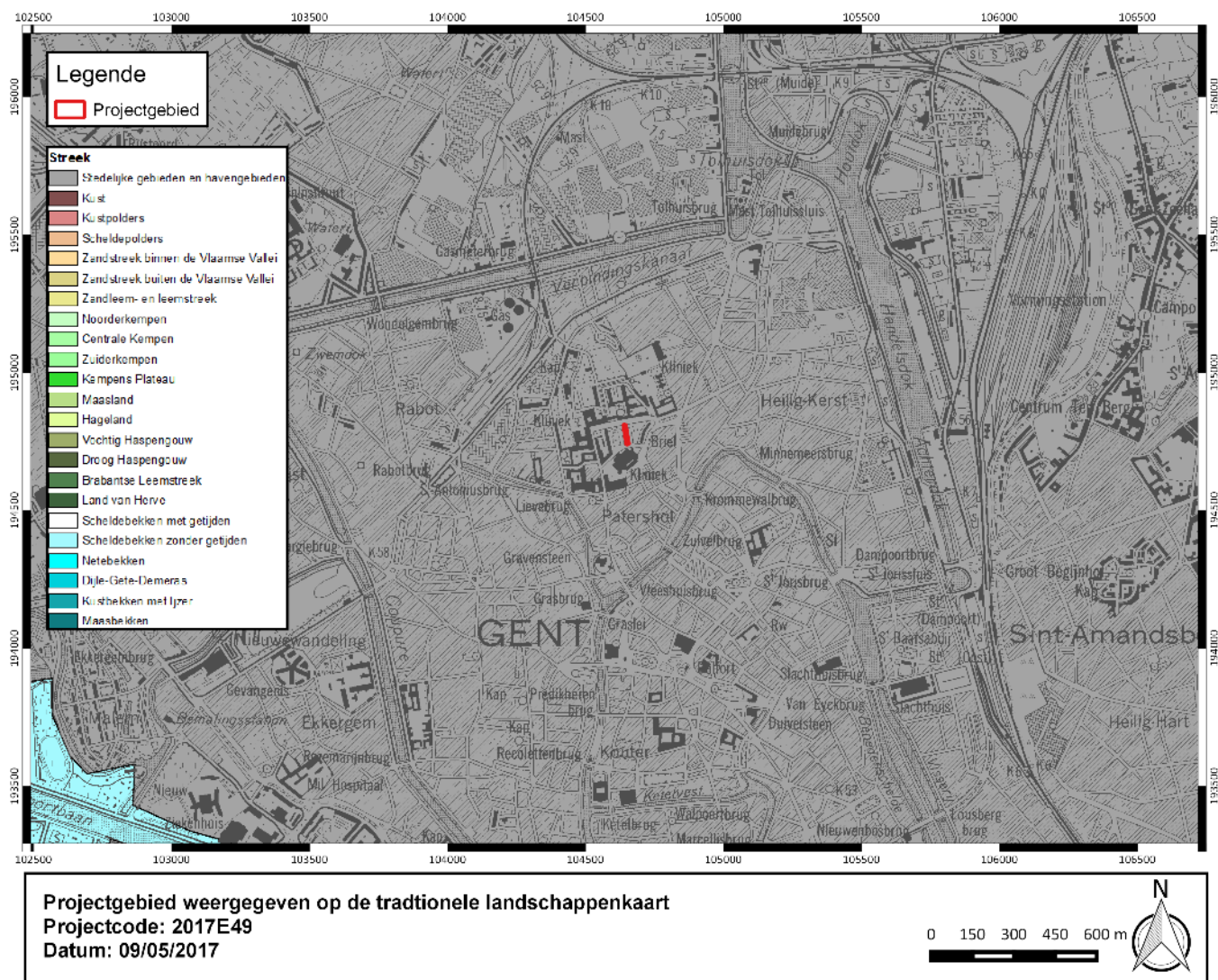
1.3.2 Beschrijving aardwetenschappelijke gegevens

Tabel 2: Overzicht van de aardwetenschappelijke gegevens.

Bron	Informatie
Traditionele landschappenkaart	Stedelijke gebieden en havengebieden
Tertiair	Lid van Vlierzele (Fm. Gentbrugge)
Quartair	Type 3a: fluviatiele afzetting/eolische afzetting/fluviatiele afzetting
Bodemtypes	OB
Potentiële bodemerosie	Verwaarloosbaar tot zeer laag
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen	Gemiddelde hoogte ca. 7 m TAW
Hydrografie	Bekken van de Gentse kanalen (deelbekken: Gentse binnenwateren) Waterlopen: Lieve, Leie, Verbindingskanaal

1.3.2.1 Traditionele landschappenkaart (geomorfologie)

Het projectgebied is gelegen in stedelijke gebieden en havengebieden.

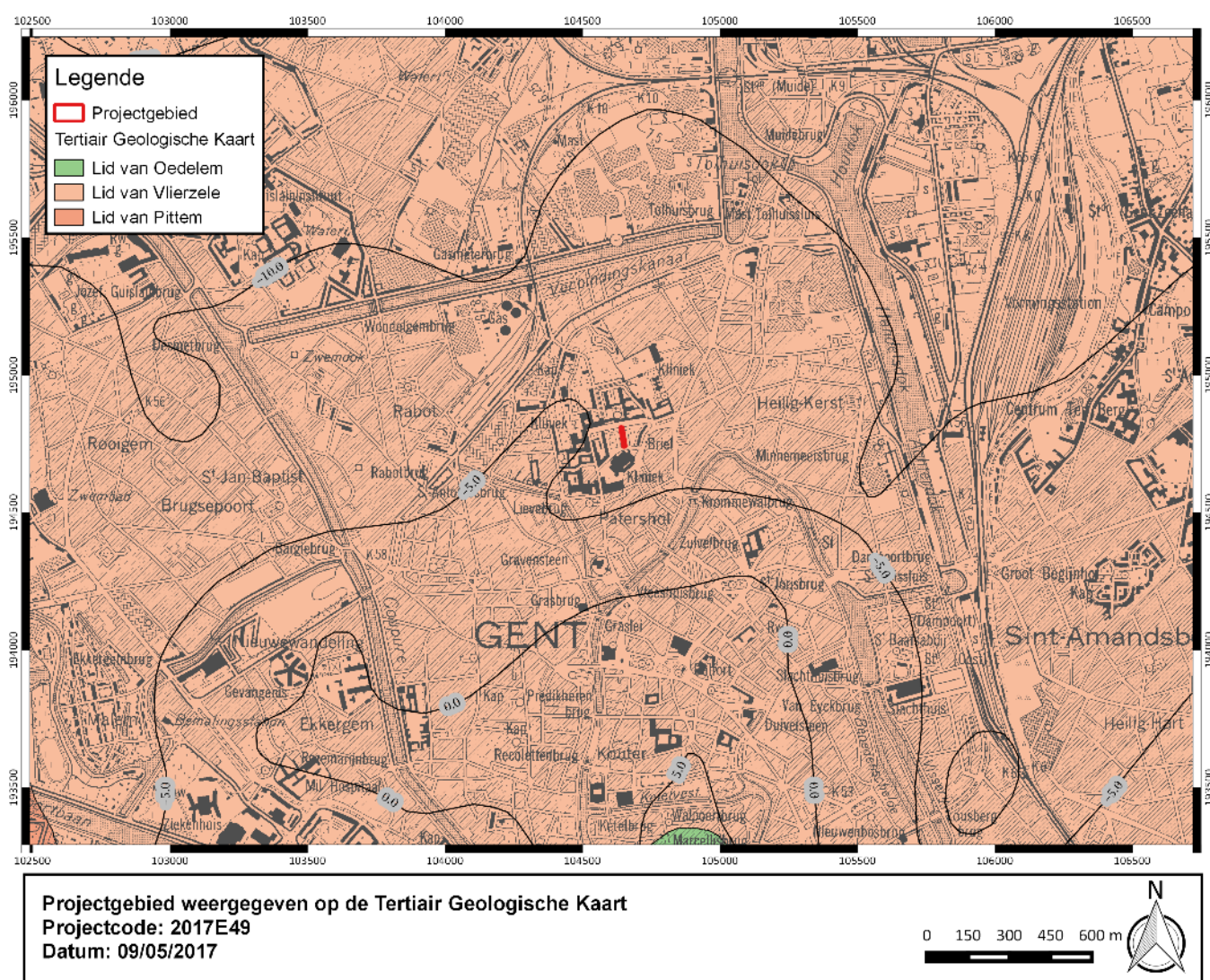
Figuur 9: Projectgebied weergegeven op de traditionele landschappenkaart (bron: Geopunt).

1.3.2.2 Geologie

1.3.2.2.1 Tertiair

Het projectgebied bevindt zich in het **Lid van Vlierzele** (Formatie van Gentbrugge). Deze formatie bestaat uit een afwisseling van kleiige siltige en zandige mariene sedimenten met enkele macrofossielen. Het is onderverdeeld in drie leden; van oud naar jong: het Lid van Merelbeke, het Lid van Pittem en het Lid van Vlierzele.

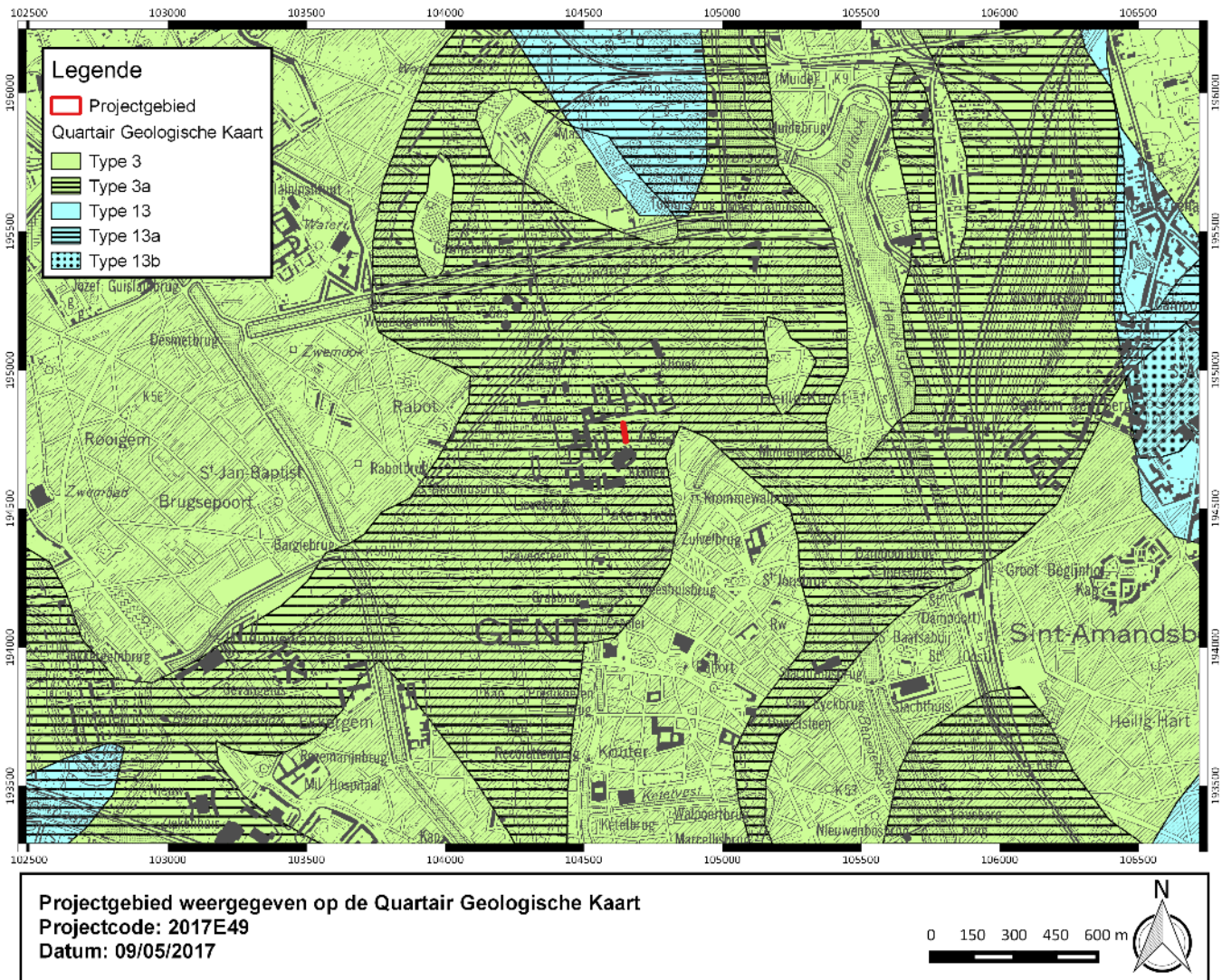
Het **Lid van Vlierzele** is een groen tot grijsgroen fijn zand dat een duidelijke horizontale of kruisgewijze gelaagdheid vertoont aan de top. Soms is het ook homogeen met veel tubulaties door bioturbatie. Deze zanden werden afgezet in een epicontinentale zee. Naar onder toe gaat het meestal over in een homogeen kleiig zeer fijn zand met kleilenzen. Bovenaan kunnen ook gedifferentieerde kleilagen voorkomen met humeuze intercalaties. De afzetting bevat slechts weinig macrofossielen. Harde zandsteenbanken komen regelmatig voor en werden vroeger plaatselijk aangewend als bouwsteen.

Figuur 10: Projectgebied weergegeven op de Tertiair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

1.3.2.2.2 Quartair

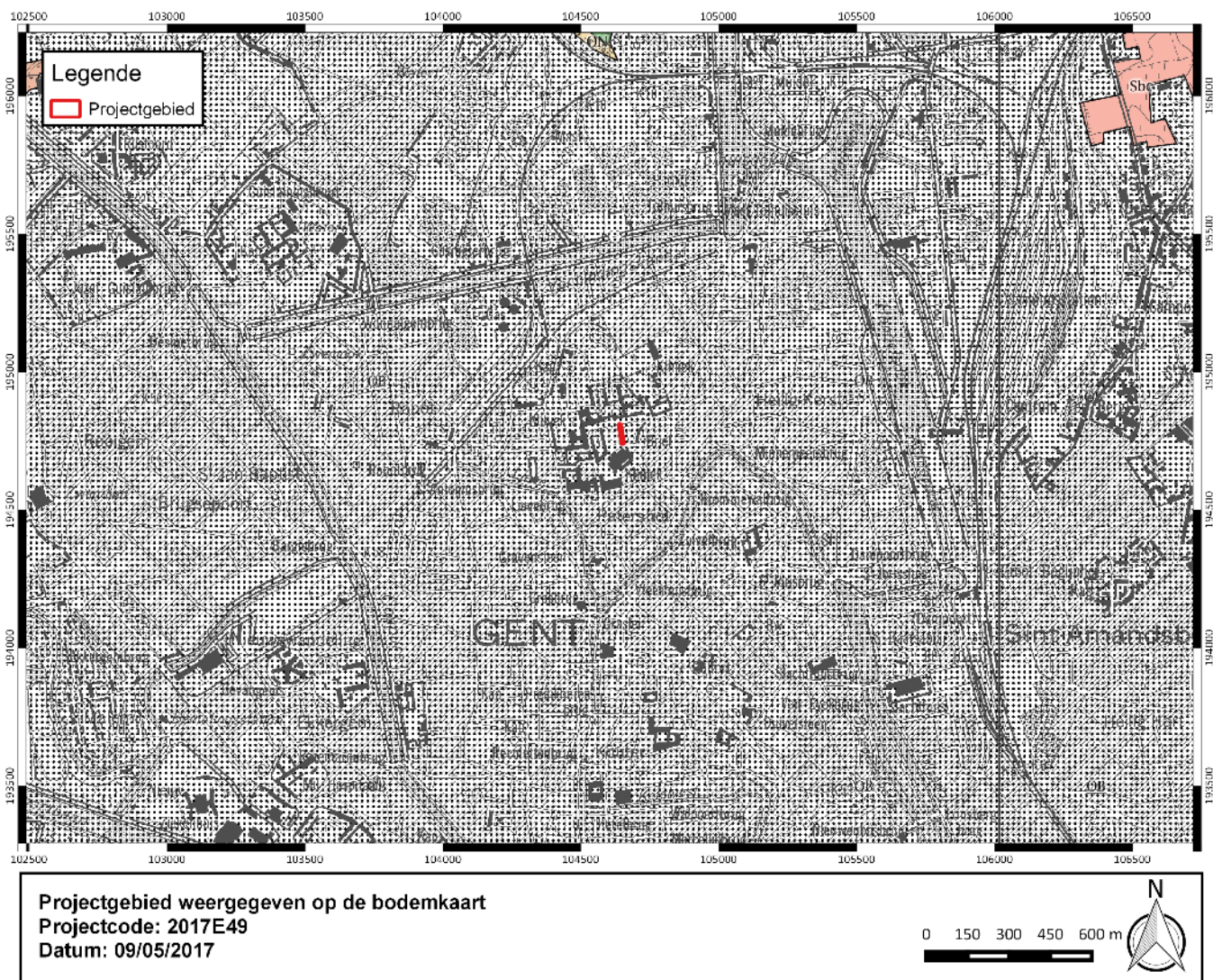
Het projectgebied is gelegen in het Quartair **Type 3a**. Dit type bestaat uit een basis van fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen (zand tot zandleem). Deze afzetting kan mogelijks hellingsafzettingen van het Quartair bevatten en is lokaal mogelijk afwezig. De top bestaat uit een fluviatiele afzetting (organochemisch en perimarien inclus) van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal.

Figuur 11: Projectgebied weergegeven op de Quartair Geologische Kaart (bron: Geopunt).

1.3.2.3 Bodem

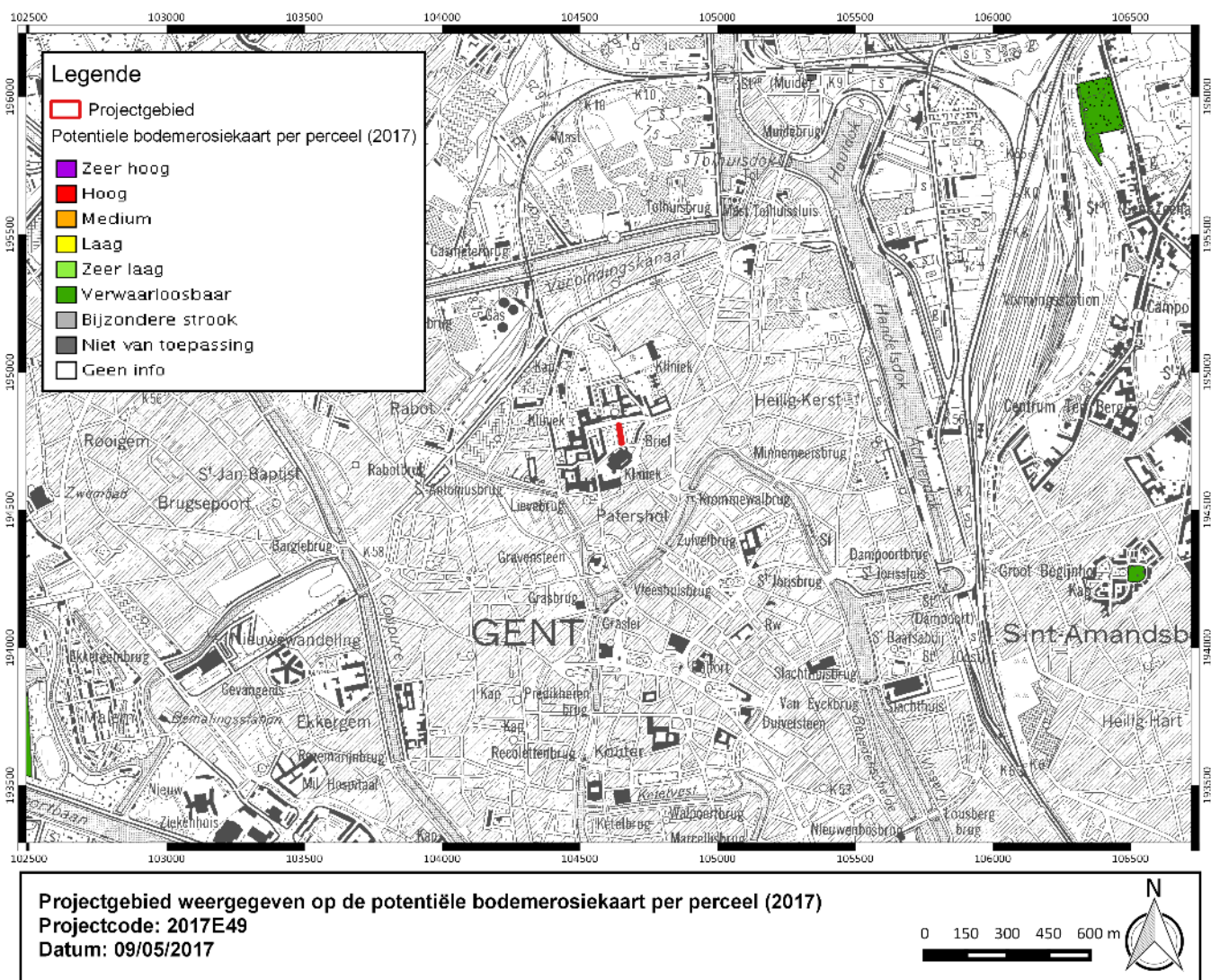
1.3.2.3.1 Bodemtypes

Figuur 12: Projectgebied weergegeven op de bodemkaart (bron: Geopunt).

1.3.2.3.2 Bodemerosie

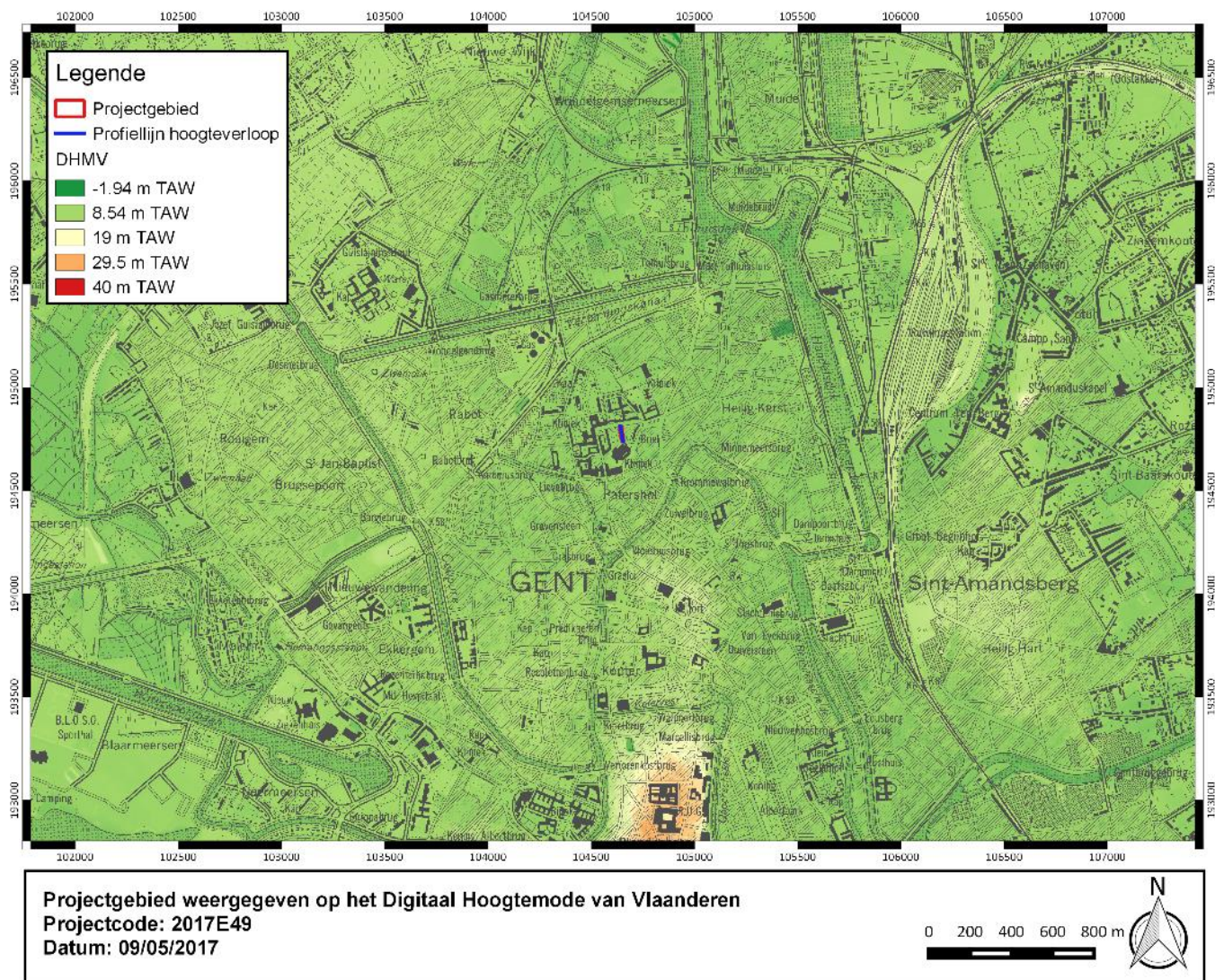
Er is geen potentiële bodemerosie gekend voor het projectgebied, noch er rondom. Gezien de geografische ligging zal de potentiële bodemerosie zich tussen verwaarloosbaar en zeer laag bevinden.

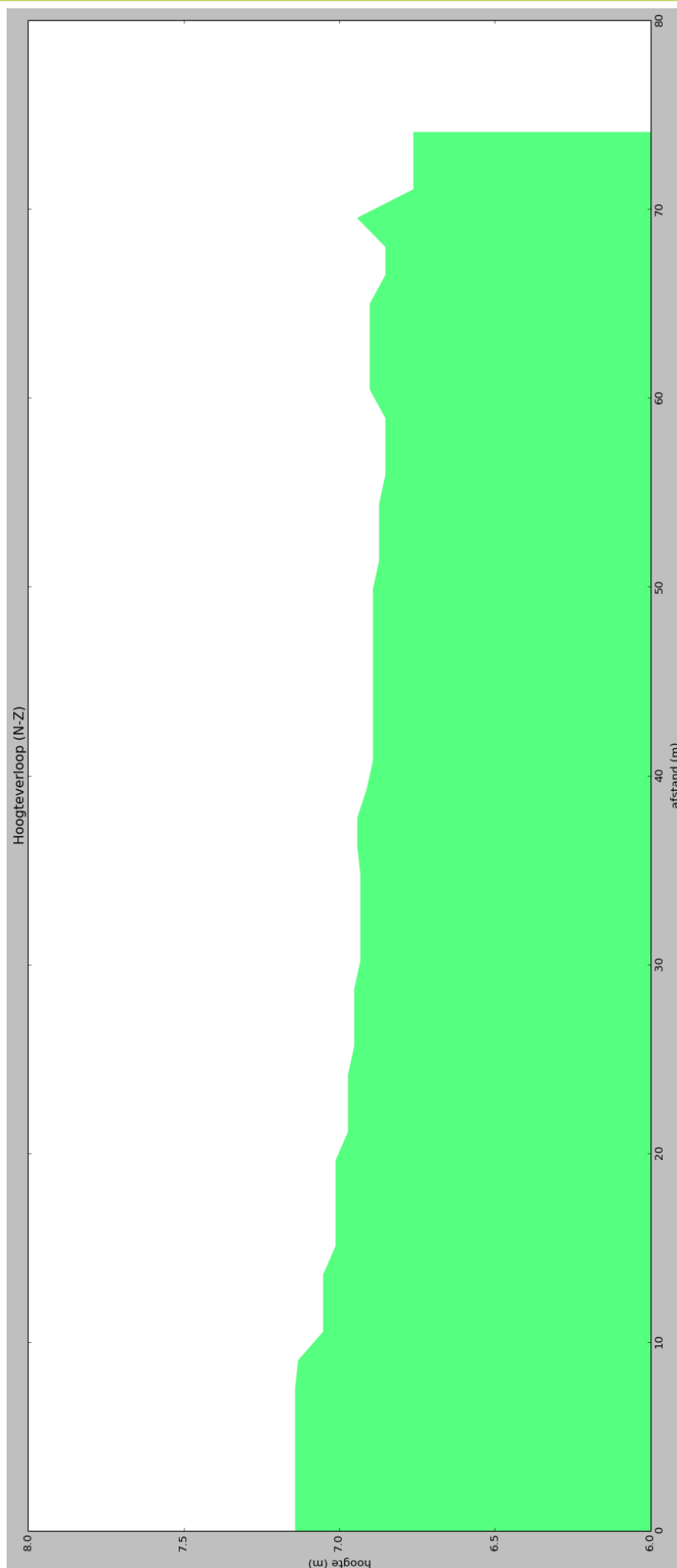
Figuur 13: Projectgebied weergegeven op de potentiële bodemerosiekaart per perceel (2017) (bron: Geopunt).

1.3.2.4 Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (DHMV) en hoogteverloop

Het projectgebied is gelegen op ca. 7 m TAW en kent een vlak reliëf. Het is tevens gelegen in een zeer vlak reliëf met in het zuiden de aanwezigheid van de Blandijnberg die een hoogte bereikt van 40 m TAW. Het vlakke reliëf rondom het projectgebied is door de aanwezigheid van een oude alluviale vlakte waarin verschillende anastomoserende rivieren voorkwamen en een vlak landschap hebben gecreëerd.

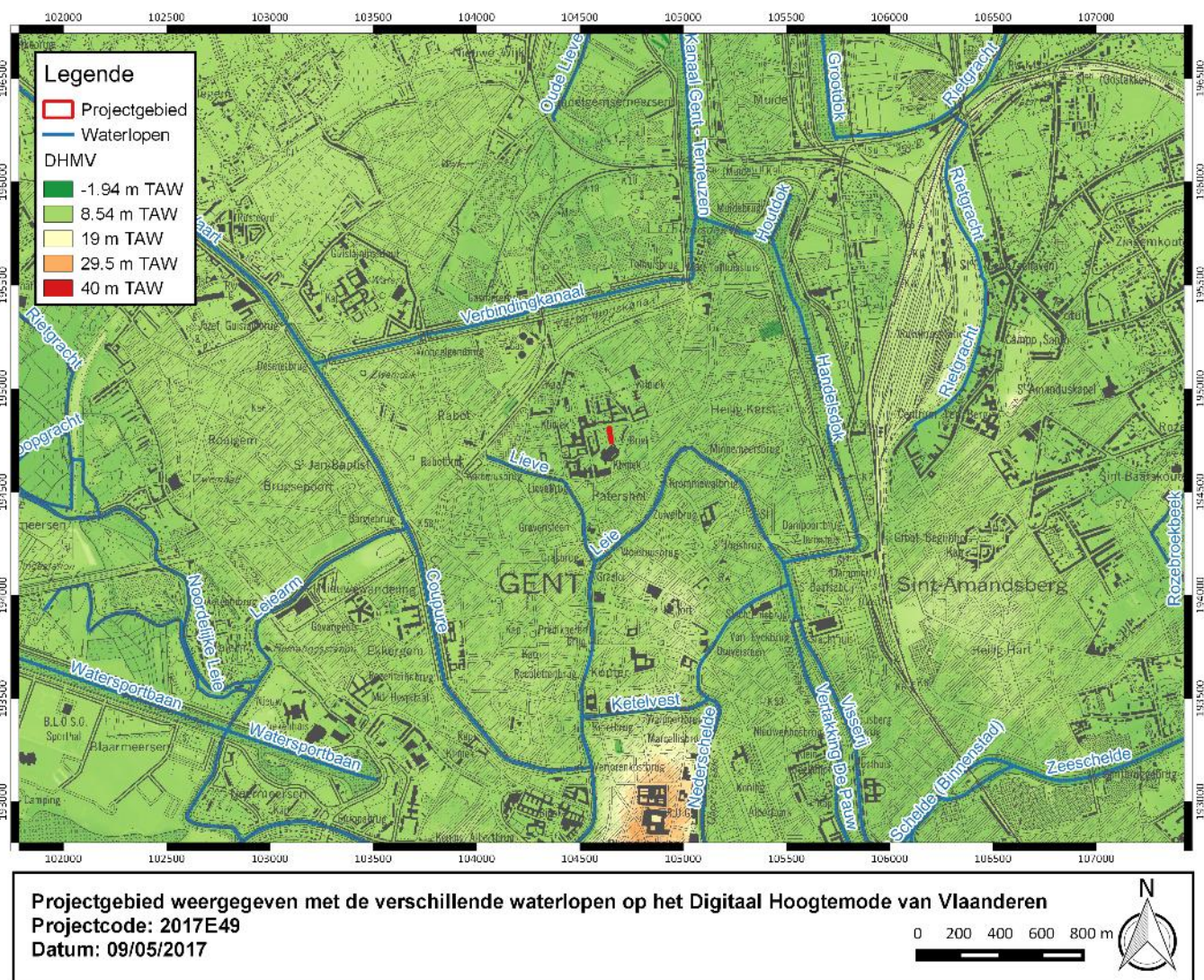
Figuur 14: Projectgebied weergegeven op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

Figuur 15: Hoogteverloop van het projectgebied (van noord naar zuid) volgens de profiellijn weergegeven op het DHMV (bron: Geopunt).

1.3.2.5 Hydrografie

Het projectgebied is gelegen in het bekken van de Gentse kanalen (deelbekken: Gentse binnenwateren). Ten zuiden stroomt de Lieve en de Leie terwijl ten noorden het Verbindingskanaal aanwezig is.

Figuur 16: Projectgebied weergegeven met de verschillende waterlopen op het Digitaal Hoogtemodel van Vlaanderen (bron: Geopunt).

1.3.3 Gekende archeologische waarden

1.3.3.1 Historisch en cartografisch onderzoek

1.3.3.1.1 Historische achtergrond

Algemene historische beschrijving

Het ontstaan van Gent hangt zeer nauw samen met haar geografisch gunstige ligging bij de samenvloeiing van de Leie en de Schelde. Een belangrijk gedeelte van het handelsverkeer heeft door de eeuwen heen langs deze waterwegen plaats gevonden.

In het tweede kwart van de 7de eeuw werd door Amandus de Sint-Baafsabdij gesticht.¹ Kort na 650 volgde dan de stichting van een tweede klooster, Blandinium genoemd (later Sint-Pietersabdij) op de top van de Blandijnberg. Buiten en onafhankelijk van deze kloosterstichtingen was, mogelijk in de 7de eeuw, een agrarische nederzetting gevestigd op de hoger gelegen Zandberg, aan de linkerzijde van de Schelde. In het tweede kwart van de 9de eeuw was deze nederzetting, die *Gandavum* genoemd werd, uitgegroeid tot een *portus* met handelskarakter. In 879-883 werden de twee kloosters vernield door invallen van de Noormannen.²

Wanneer de Noormannen weggetrokken waren, werd op het einde van de 9de of begin 10de eeuw een grafelijk *castrum* opgericht op de plaats waar zich nu het Gravensteen bevindt tussen de Leie en enkele zijtakken van deze rivier, op ongeveer 1 kilometer afstand van de samenvloeiing met de Schelde. Dit eiland omvatte oorspronkelijk twee duidelijk te onderscheiden gebieden. Het eerste gedeelte bevatte enkel castrale gebouwen, meer bepaald een stenen verdedigingstoren, een houten huis voor de graaf, de Sint-Veerlekerk, een huis voor de proost en de scholen van het Sint-Veerlekapittel. Het tweede gedeelte bevatte een oude bevolkingsnederzetting, een typische *burgus*. Immers, toen de vroegere bewoners zich na het vertrek van de Noormannen hergroepeerden, zocht men in de eerste plaats de veiligheid van het *castrum* en vestigde men zich in de onmiddellijke nabijheid daarvan rond de huidige Groentemarkt (vroeger Vismarkt) en langs beide oevers van de Leie aan Gras- en Koornlei. Deze nieuwe *portus* ontplooiëde zich op voorspoedige wijze, terwijl ook het oudere *portus* op de Zandberg terug tot leven kwam. In 941 werd ten behoeve van deze *portus*-bewoners een bidplaats opgericht, de Sint-Janskerk, op de plaats van de latere Sint-Baafskathedraal. Deze beide bevolkingskernen groeiden in de loop van de 10de eeuw naar elkaar toe langs een rechte verbindingssas, de Hoogpoort. Nog in de 10de eeuw werd de heropbouw van beide abdijen met steun van de graven van Vlaanderen aangevat. Rond deze abdijen zullen zich nadien dorpen vormen, die oorspronkelijk geen deel uitmaakten van het stedelijke *portus*. Dit laatste breidde zich snel uit in verschillende richtingen. Dit wordt onder meer aangetoond door de nieuwe markten en kerken die in de 11de eeuw opgericht werden: de Vrijdagmarkt en de Sint-Jacobskerk ten noordoosten van het *castrum*, de Koornaard en de Sint-Niklaaskerk op de rechteroever van de Leie, de Sint-Michielskerk op de linkeroever van deze rivier.³

¹ Pas, P., De Gentse Sint-Baafsabdij en haar dorp, Heusden by Pas, 1999, p.15.

² Boone, M; Van Bruaene, A.; Verbruggen, C., Deneckere G. & Mantels, R., Sint-Baafsabdij, De bedevaart: ritueel van religiositeit, machtsaanspraken en identiteit, Geloven in Gent, 2015, p.117

³ inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/121063

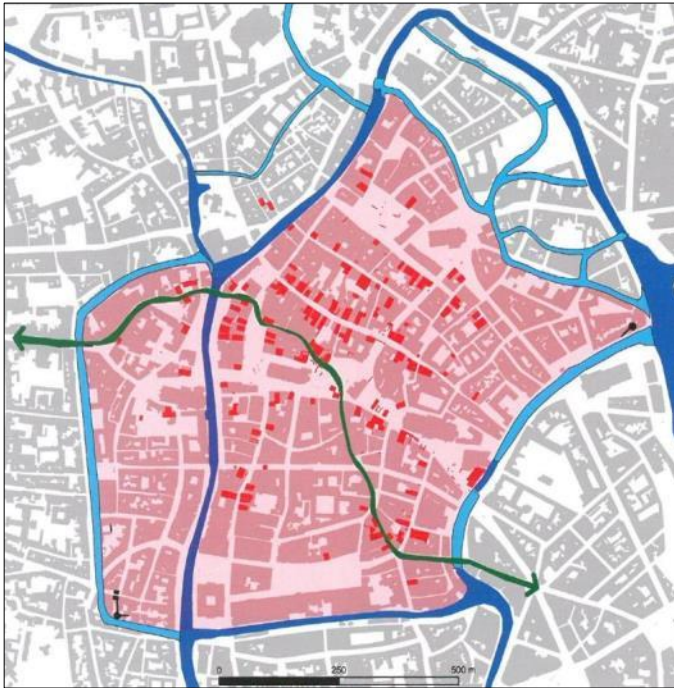
Figuur 17: Reconstructie van de vroegste middeleeuwse kern (CAPITEYN, CHARLES & LALEMAN 2007, 14)

Men kan de economische bezigheid van de inwoners van de Gentse *portus* afleiden aan de benaming van de straten. Tijdens de 10de en 11de eeuw wijzen deze straatnamen op het belang van de landbouw en de veeteelt. Vanaf de 12de en 13de eeuw weerspiegelen de benamingen het belang van verschillende nieuwe nijverheden, zoals de Voldersstraat, de Corduaniersstraat, etc.

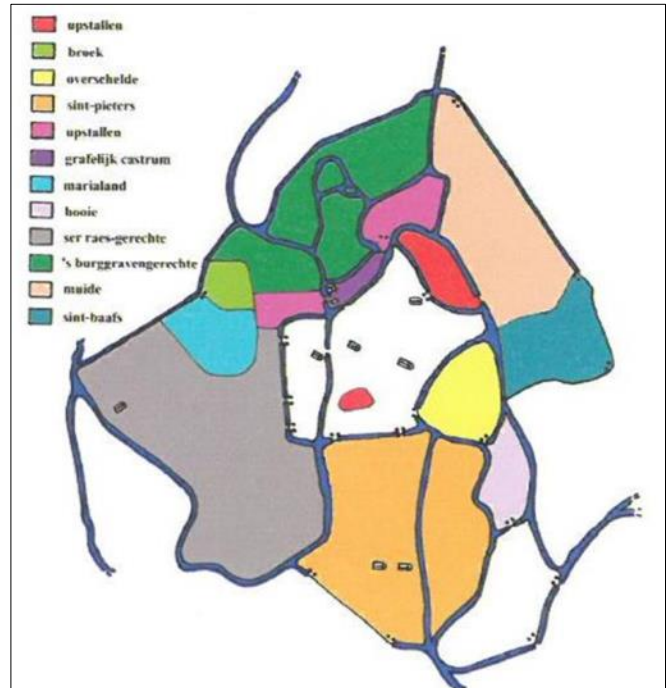
De Gentse *portus*-bewoners streefden naar meer en meer onafhankelijkheid van de kasselrijrechtbank van de Oudburg. Aan het einde van de 11de of het begin van de 12de eeuw beschikten de Gentenaars over een eigen schepenbank. Door de toenemende economische activiteit kent de stad een snelle ontwikkeling.

Rond 1100 werd de stad omgeven door een watergordel, deze gordel bestond deels uit natuurlijke waterlopen, deels uit gegraven grachten. Zo werd het Gentse gebied in de vorm van een kuip van 80 ha groot, omgeven door de Reep (Schelde) ten oosten, door de Ottogracht ten noordoosten, de Leie ten noordwesten, de gegraven Houtlei ten westen en de gegraven Ketelgracht ten zuiden. Minstens vier poorten verleenden toegang tot de stad: de Brabantpoort, de Ketelpoort, de Torenpoort en de poort aan de Steenbrug. De Kuip werd op bepaalde plaatsen versterkt door wallen, gemetselde muren, torens en sluizen. De economische bloei van Gent, die vooral gebaseerd was op de lakennijverheid en de graanhandel, ging gepaard met een toename van de bevolking. Het centrale deel van de stad was sterk bebouwd. In deze periode worden de eerste stenen patriciërshuizen gebouwd en worden de kerken in steen opgetrokken. Doorheen de twaalfde en dertiende eeuw kent Gent een uitbreiding, zowel demografisch als territoriaal, wat leidt tot het optrekken van een ruimere omwalling.⁴ Het onderzoeksterrein situeert zich tussen de tweede en derde omwalling. Tegen het einde van de 14de eeuw had de Gentse stadsomwalling een omtrekt bereikt van 12,5 kilometer.

⁴ Capiteyn, A.; Charles, L. & Laleman, M., Historische Atlas van Gent, 2007, p.22.

Figuur 19: Tweede stadsomwalling Gent 1100 (CAPITEYN, CHARLES & LALEMAN 2007, 16)

Figuur 18: Overzicht van de gebiedsuitbreiding van de stad Gent in de 13de en het begin van de 14de eeuw, waardoor een nieuwe, derde stadsomwalling nodig was. (CAPITEYN, CHARLES & LALEMAN 2007, 22)

Toen aan de hegemonie van het patricisch bewind een einde werd gesteld, werden ook de ambachtslieden bij het bestuur van de stad betrokken. In 1301 werd door de ordonnantie van Senlis een nieuw schependom ingesteld, dat voortaan zou bestaan uit twee dertientallen, die de benaming kregen van schepenen van de keure en schepenen van gedele. Het Belfort dat gebouwd werd in de 14de eeuw, stond symbool voor de stedelijke vrijheid. Gedurende de Bourgondische periode kent het particularistische Gent een moeilijk relatie met het centraal gezag.⁵

⁵ Inventaris.onroerendergoed.be (online geraadpleegd op 08/09/16)

Figuur 20: Panoramisch zicht op Gent, 1534, STAM, topografisch beeld van de stad zoals die er uitzag vóór de cruciale ingrepen die op bevel van Keizer Karel V werden uitgevoerd (Stad Gent, STAM, Bijlokecollectie)

Gent heeft het uiteindelijk moeten afleggen tegen de in Gent geboren Karel V, die door de Karolijnse Concessie in 1540 de economische, sociale en politieke structuur van de stad grondig wijzigde. Niet iedereen was het hier altijd mee eens. Ambachtsgilden in steden met een lange traditie van autonoom bestuur, kwamen meermaals met de keizer in aanvaring.⁶ De privileges van de ambachten, die verstarring in de hand werkten, werden opgeheven. De bouw van een dwangburcht, het Spanjaardskasteel, werd bevolen op de plaats waar de Sint-Baafsabdij lag, waardoor het grootste deel van deze belangrijke abdij en het dorp daarrond verdween.⁷ De tweede helft van de 16de eeuw werd gekenmerkt door de godsdienstoorlogen, waarin Gent wederom een belangrijke rol zou spelen. De stad kende een calvinistisch bewind van 1577 tot 1584, met als belangrijkste figuren Hembyze en Ryhove. In deze periode werd een nieuwe gebastioneerde omheining rond Gent aangelegd. De eerste werken startten in 1572 maar de belangrijkste werden sinds 1577 uitgevoerd. Men volgde hierbij grotendeels de lijn van de derde omwalling. Deze derde stadsomwalling ontstond omstreeks 1300 en ontsloot een gebied van 644 ha.⁸ In het oosten kwam de nieuwe omwalling dicht bij de stad en werden de bewaard gebleven delen van het Spanjaardskasteel in de versterking opgenomen. Deze omheining had de karakteristieke driehoekige vorm, die het Gentse grondgebied zou blijven typeren tot het einde van de achttiende eeuw. Aan het calvinistische bewind kwam een abrupt einde met het Beleg van Gent in 1583-1584. Gent verloor haar leidende rol in de Opstand tegen de Spaanse overheersing aan Antwerpen en later Holland. Vijftienduizend verlieten al dan niet gedwongen de stad. In 1600 was de Gentse bevolking teruggefallen van 50.000 voor de Opstand tot 31.000⁹

Tijdens de vroegmoderne periode kent Gent tevens een economische achteruitgang. De stad verliest haar doorgang naar de zee en de bevolking halveert. Pas in de tweede helft van de 18e eeuw volgt een economische heropleving. Onder Hollands bewind krijgt Gent in 1817 een eigen universiteit.¹⁰ tien jaar later wordt de stad weer een zeehaven, dankzij het kanaal Gent-Terneuzen. In het tafereel van de Belgische onafhankelijkheid nam Gent een aparte plaats in. Een belangrijk deel van de Gentenaren verkoos immers het oude Holland boven het nieuwe vaderland en de Gentse patriotten behoorden tot het radicale slag dat het liefst de republiek zou uitroepen. De hoop op een Hollandse restauratie leefde sterk

⁶ Vermeir, R., Een inleiding tot de geschiedenis van de Vroegmoderne Tijd, Van In, 2008, p.37

⁷ Steyaert, J.J., Beschrijving der Stad Gent, 1838, p.360.

⁸ Boone, M., Deneckere, G., Gent: stad van alle tijden, Mercatorfonds, Gent, 2010.

⁹ Vander Schelden, B., De Gentse stadsmagistraat tijdens de calvinistische Republiek (1577-1584), Universiteit Gent, 2010.

¹⁰ Mantels, R., Gent: een geschiedenis van universiteit en stad 1817-1940, Mercatorfonds, 2013, p.5.

en de verknochtheid aan het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden, dat Gent gezegend had met een universiteit, een haven en een bloeiende economie, was groot.¹¹

In 1913 toont Gent zich van zijn beste zijde tijdens de Wereldtentoonstelling. Omdat het tijdens de wereldoorlogen weinig last heeft van bombardementen blijft het culturele erfgoed tot op vandaag grotendeels behouden.¹²

Historisch-cartografische achtergrond

Figuur 21: Projectgebied weergegeven op de kaart van Jacob van Deventer, 1558 (Bron: Bibliotheca Nacional de España)

De Deventerkaart toont dat het onderzoeksterrein in de tweede helft van de 16de eeuw reeds bebouwd is. Allicht kan bebouwing verwacht worden vanaf de 13de eeuw. Ten oosten van de locatie stroomt de Tichelrei, die is gegraven in de 13de eeuw. Door de nabije ligging van de Tichelrei kunnen ambachtelijke activiteiten verwacht worden, al kan dit niet met zekerheid gesteld worden. Via de Tichelrei was er een verbinding tot de Sasse Vaart en later het kanaal Gent-terneuzen.

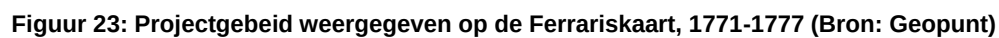
¹¹ Idem, p. 9.

¹² Capitayne, A., Gent in weelde herboren: wereldtentoonstelling 1913, Gent Stadsarchief, 1988.

Figuur 22: Projectgebied bij benadering weergegeven op de Sanderuskaart, 1641 (Bron: Universiteitsbibliotheek Gent)

Het onderzoeksterrein maakt op de Sanderuskaart deel uit van een bouwblok met concentratie van de bebouwing aan de straatzijden. Het vrij afwijkend beeld i.v.m. oudere kaarten (Deventer) en jongere kaarten (Ferraris) is allicht te wijten aan een onnauwkeurigheid binnen de Sanderuskaart.

[illegible]

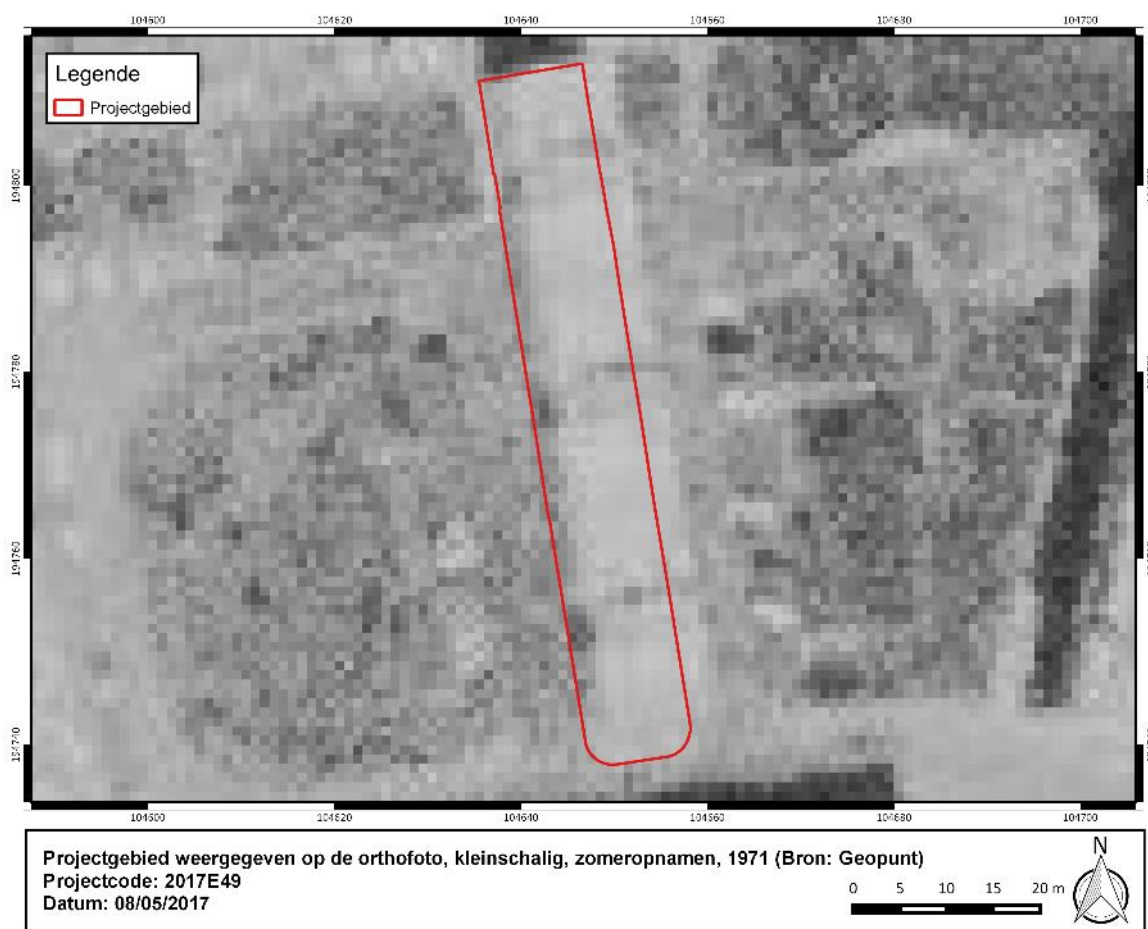
30

Doorheen de 19de eeuw verschuift het zwaartepunt van zowel ambachtelijke als industriële activiteiten verder weg uit het centrum, richting fabrieken aan de Gentse stadsrand en de Gentse haven in het noordoosten van de stad. Binnen deze context ontstaat een arbeidersbuurt aan de wijk Groene Briel (ter hoogte van het onderzoeksterrein). Deze arbeidersbuurt bestaat uit enkele door elkaar lopende straten met arbeidershuisvesting aan de openbare weg. Dit woningencomplex groeit in de loop van de 18de en 20ste eeuw uit tot een van de gekendste en meest beruchte buurten van Gent. De wijk werd als voorbeeld gebruikt voor de verkrotting na de Tweede Wereldoorlog en werd na de oorlog volledig gesloopt. De wijk werd voorzien door nieuwe arbeiderswoningen gebouwd door de Gentsche Maatschappij de Werkmanswoningen. Deze gebouwen zijn thans nog aanwezig.¹³

Tabel 3: Overzicht van de historische situatie van de historische kaarten.

Bron	Jaartal	Historische Situatie
Deventerkaart	1558	Bebouwing
Sanderuskaart	1641	Bebouwing
Kaart van Ferraris	1771-1777	Bebouwing
Kaart van Sautel	1873	Bebouwing

1.3.3.1.2 Huidige gebruik en verstoringen

Figuur 25: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1971 (Bron: Geopunt)

¹³ De Smaele, B., Hadewijck, P. & Claeys, S., Adede Archeologisch Rapport 73, Archeologienota Tichelrei 213, Gent, p. 38.

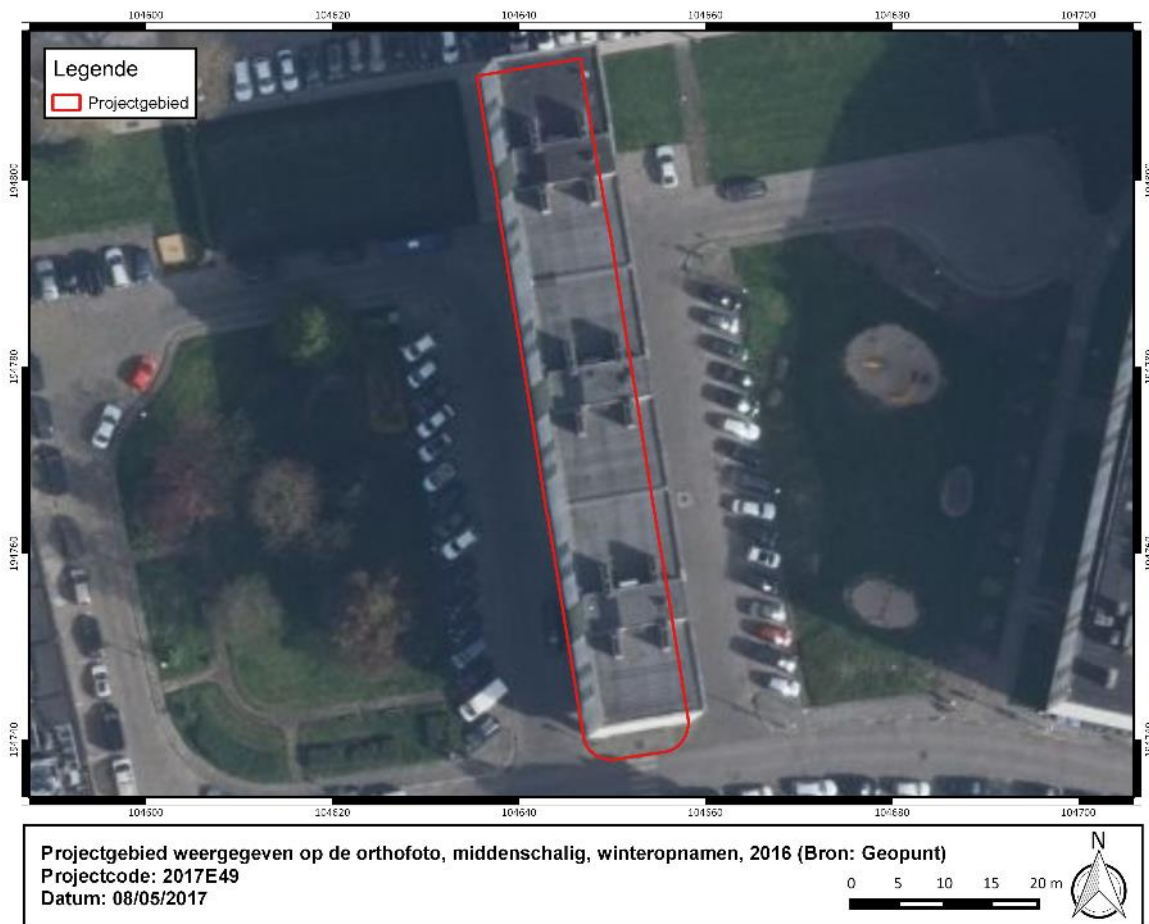
Figuur 26: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, kleinschalig, zomeropnamen, 1979-1990 (Bron: Geopunt)

Figuur 27: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2000-2003 (Bron: Geopunt)

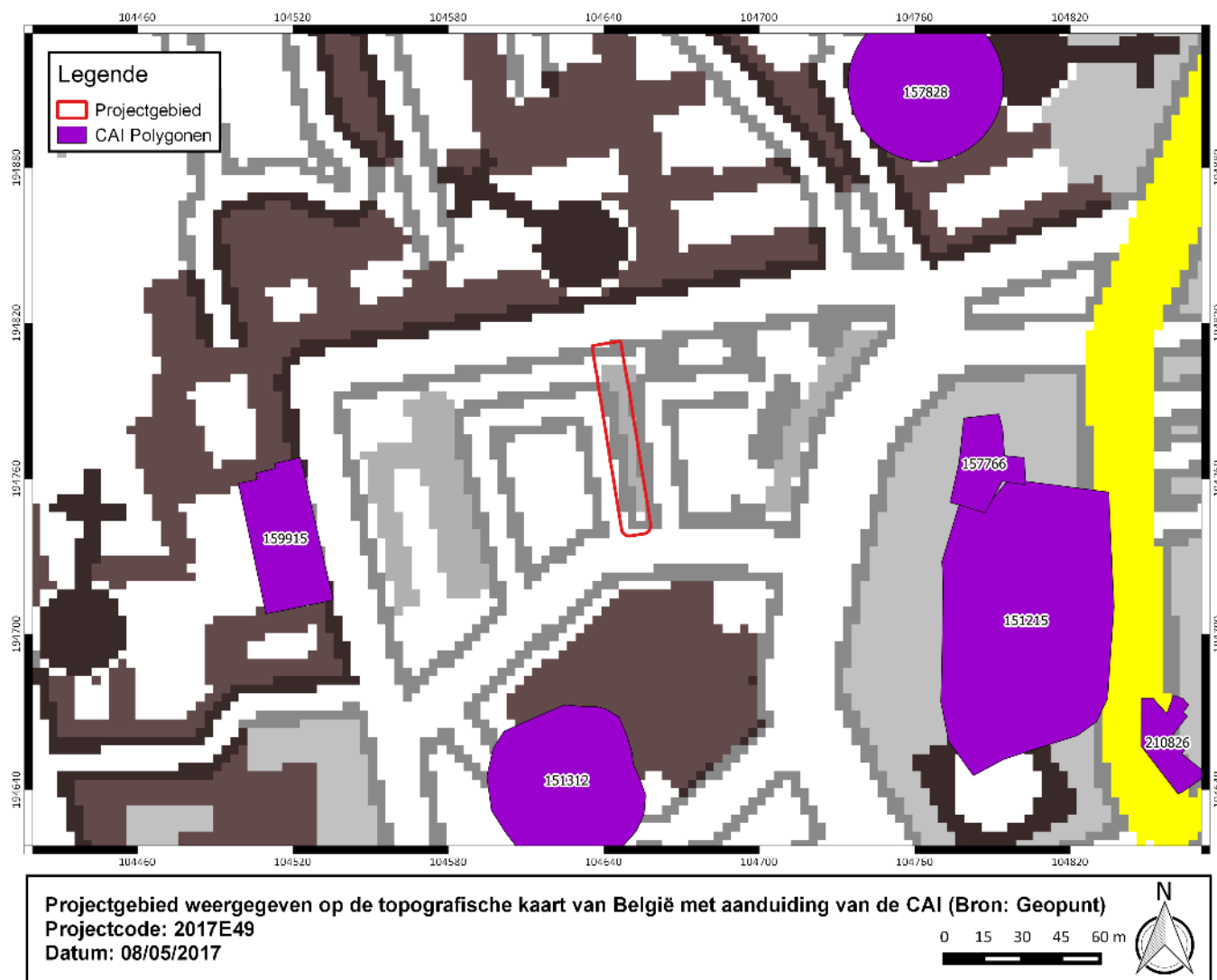
Figuur 28: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2008-2011 (Bron: Geopunt)

Figuur 29: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 (Bron: Geopunt)

1.3.3.2 Beschrijving van de gekende archeologische waarden

Voor het onderzoeksgebied werden in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed in de nabije omgeving volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld:

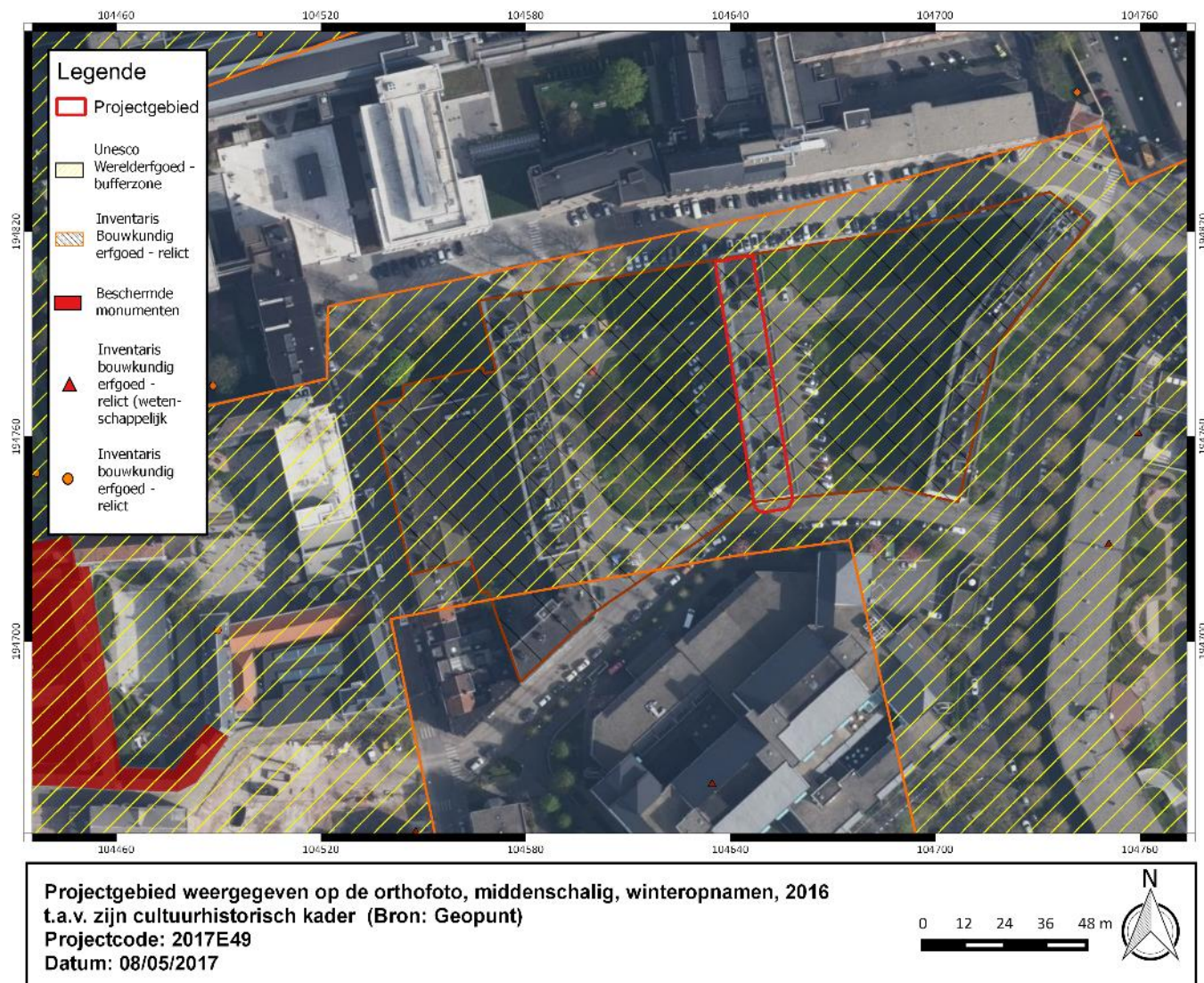
Figuur 30: Projectgebied weergegeven op de topografische kaart van België met aanduiding van de CAI (Bron: Geopunt)

CAI	Beschrijving
151215	Controle van werken; NK: 15 meter Late middeleeuwen: motte - circulaire structuur met ophoging omringd door een gracht. Ook het neerhof kon gelokaliseerd worden. Hoofdgebouw: vierkante stenen donjon, geflankeerd door hoektorentjes. Staat bekend als de kern van de middeleeuwse heerlijkheid Blaisant. 16de eeuw: overwelfde gracht

	Bron: Deseijn G. 2008, Rodelijvekensstraat, in: Archeologisch onderzoek in Gent 1997-2008. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, reeks 2 nr. 2, pp. 77-80.
151312	Opgraving (1977, 1979); NK: 15 meter Neolithicum: gepolijste bijl Late middeleeuwen: site met walgracht - Op dit terrein lag het goed dat de tempelridders omstreeks 1200 ontvingen van kastelein Zeger II. Het onderzoek bracht een groot deel van de tempelmotte met gracht aan het licht. De diameter van de motte bedraagt ca. 45m. Ongeveer in het centrum bevonden zich 4 zware palen die waarschijnlijk deel uitmaakten van een min of meer rechthoekig houten gebouw. Rondom de motte loopt een gracht van ca. 7,5m breedte. Ten noorden en ten oosten van de gracht werden fragmenten aangetroffen van een bakstenen muur versterkt met steunberen. In het noordoosten bevindt zich tussen de muur en de gracht een fragment van een houten bevoering bestaande uit planken, die rusten op piketten. Een houten beschoeiing versterkt de oever van de gracht in het zuidoosten. Duidelijke sporen van stenen constructies ontbreken. – afvalputten: onder puinlaag laag met 13de/14de-eeuws materiaal die vrij veel archeologisch materiaal bevatte: aardewerk, leerresten (schoenen), dierenbeenderen Mestput I (onzeker of deze op deze locatie te situeren is): 435 ceramiekscherven, 21 lederfragmenten, 5 metalen voorwerpen, glasscherven, wetsteen, beenderresten. Deze mestput is te dateren in de 14de/15de eeuw. Mestput II bevat bijna uitsluitend ceramiek (890 fragmenten, hoofdzakelijk grijs aardewerk) Houten mestvaalt waarin veel glasscherven werden gevonden, maar ook aardewerk. Deze put kan gedateerd worden in de tweede helft van de 13de/begin 14de eeuw. – 14de-eeuwse stookplaats met vuurplaat – het hoofd van een ruitersstatuette Nieuwe tijd: 16de eeuw: Ten zuiden van het houten gebouw: resten van een waterput en een beerput met archaeologica, puin- en afvalaag – 17de-eeuwse laag met groot aantal misbaksels – honderden pijpfragmenten uit klei Bron: Desmet G. 1978, Noodopgraving naar het Tempelhof te Gent (O.-VI.), in: Archaeologia Mediaevalis, jg. 1, pp. 23-24
157766	Mechanische prospectie (1992); NK: 15 meter Nieuwe tijd: industrie - Mogelijk activiteit van een pijpenbakker in deze omgeving: stookgangen, en eestegel afkomstig van een plaat die men kon verhitten, misbakken kleipijpen - stempelzegel met opschrift Bron: Desmet G. 1992, Vondstmeldingen. Fratersplein 7, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, jg. 16 afl. 3, pp. 38
157828	Onbepaald (1985); NK: 150 meter Vroege middeleeuwen: Enkele losse vondsten o.a. Andenne-waar Het vroegste materiaal lijkt erop te wijzen dat er zich in de onmiddellijke omgeving reeds een bewoning bevond vóór de fraters zich hier vestigden. Late middeleeuwen: in 1456 vestigden zich hier de fraters van de derde orde van Sint-Franciscus. In 1584 kochten de Calvinisten de gronden op en richtten er hun 'Kartuize' in. Na opheffing van de orde in 1783 werd een deel van de gebouwen omgevormd tot spinnerij. Van de op het eind van de 18de eeuw afgebroken kartuizerhuisjes werden

	enkele bakstenen muren teruggevonden. Het vondstenmateriaal is sterk gefragmenteerd en kan globaal tussen de 14de en de 18de eeuw geplaatst worden. Bron: Desmet G. & Rommelaere J. 1985, Vondstmeldingen. Fratersplein 9, in: Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent jg. 9 afl. 3, p. 38
159915	Opgraving (2012); NK: 15 meter Late middeleeuwen: bakstenen muur - 2 kuilen waarin aardewerk, baksteenresten, bot en mortelfragmenten aanwezig waren - 2 bakstenen muren, kuilen - kuil waarin aardewerk, bot, mortel en puin werd gevonden – 19de eeuw: resten van het woonhuis van Rosseel Bron: Krekelbergh N. e.a. 2012, Archeologisch onderzoek Gent, Sint-Margrietstraat ("De Mozaïek"), BAAC Vlaanderen Rapport 25
210826	Mechanische prospectie (2015); NK: 15 meter Nieuwe tijd: muurresten en kelders. De zone was echter door recentere bouwactiviteiten erg verstoord. Bron: Gierts I., Sadones S., Vanoverbeke R., Vanden Borre J. 2015: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem: Gent Sleepstraat, Baac Vlaanderen Rapport 160, Bassevelde.

1.3.3.3 Projectgebied gesitueerd ten aanzien van zijn landschappelijk en culturele kader

Figuur 31: Projectgebied weergegeven op de orthofoto, middenschallig, winteropnamen, 2016 t.a.v. het cultuurhistorisch kader (Bron: Geoportaal)

Het onderzoeksterrein geldt als Vastgestelde archeologische zone (Historische stadskern van Gent) Unesco Werelderfgoed – bufferzone. (Belfort, Lakenhal en Mammelokker: buffer). Tevens maakt het projectgebied deel uit van een bouwkundig erfgoed geheel, met name sociale woonwijk Groenebriel.

De volkswijk Groenebriel, gelegen tussen de Groenebriel, Tichelrei, Dobbelslot en Sint-Margrietstraat, was reeds tijdens het interbellum een doorn in het oog voor het stadsbestuur. Zo werden in het kader van de wet op de krotopruijing van 1931 enkele woningen gesloopt voor de bouw van twee sociale appartementsgebouwen op de hoek van de Dobbelslot en de Baviaanstraat naar ontwerp van A.R. Janssens en in opdracht van de Gentse Haard (gesloopt in 1994). In 1939 werden plannen gemaakt voor een volledige sanering van de wijk en sociale nieuwbouw, waarschijnlijk door Fritz Coppieters in opdracht van het stadsbestuur. Dit project met U-vormige middelhoogbouwappartementen in een verzakelijke art deco rond groene pleinen bleef echter onuitgevoerd, mede door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog.

Vanaf 1949 maakte het stadsbestuur opnieuw plannen voor sanering van de Groenebriel maar pas in 1952-1953 kwam het project in een stroomversnelling terecht. In 1952 kwam een liberaal-socialistisch gemeentebestuur aan de macht dat uitermate positief stond ten aanzien van hoogbouw en een jaar later werd nationaal een nieuwe wet op de krotopruijing uitgevaardigd. Nog in 1953 werd een BPA opgemaakt voor de Groenebriel die de sloop voorzag van alle overblijvende woningen (ruim 200), met uitzondering

van de sociale appartementsgebouwen uit het interbellum. Aanvankelijk was het de bedoeling dat het project over de verschillende sociale huisvestingsmaatschappijen van Gent zou verdeeld worden (zoals de Watersportbaan) maar uiteindelijk bouwde enkel de Gentse Maatschappij voor de Goedkope Woningen (vanaf 1958 Gentse Maatschappij voor de Huisvesting) de woningen. Architect was Jules Trenteseau die ook aan de Watersportbaan en het Rabot sociale hoogbouw realiseerde.

Trenteseau's eerste plan omvatte twee noord-zuid georiënteerde hoogbouw appartementsgebouwen met ertussen een laagbouw van drie verdiepingen, evenwijdig aan de Groenebriel. Omdat men vreesde niet uit de kosten te geraken, werd de laagbouw echter vervangen door een derde hoogbouw, evenwijdig aan de reeds bestaande en op pilotis zodat het open karakter op grondniveau bewaard bleef. Deze oriëntatie maakte ook een optimale bezonning van de tussenliggende groenruimtes mogelijk. Verder omvatte het project een middelhoogbouw in de Margrietstraat (die aansloot bij de bestaande bebouwing) en een laagbouw aan het Sint-Vincentiusplein. Er werd ook een winkelcentrum voorzien en collectieve voorzieningen maar deze bleven onuitgevoerd. In 1965 werd wel nog een appartementsgebouw met 35 studio's aan het Dobbelslot toegevoegd, opnieuw naar ontwerp van Trenteseau. Anno 2016 wordt de renovatie gepland van het gebouw aan de Tichelrei, evenals de sloop van het gebouw op pilotis.

Architecturaal wordt het project gekenmerkt door uit geprefabriceerde betonnen elementen samengestelde gevels, een speelse afwisseling van horizontale en verticale ramen en betonnen claustrae met horizontale spleten aan de circulatieruimte. Het centrale gebouw aan het Winston Churchillplein staat op karakteristieke schuine, betonnen pilotis. Een herdenkingsplaat op de gevel aan de Baviaanstraat herdenkt dat dit het eerste complex was dat aangesloten werd op stadsverwarming (1958).¹⁴

1.4 Synthese

In het kader van de geplande realisatie van een appartementsgebouw aan het Winston Churchillplein te Gent, provincie Oost-Vlaanderen, werd een bureauonderzoek opgesteld om tot een bekrachtigde archeologienota te komen die bij de vergunningsaanvraag gevoegd kan worden. Het onderzoeksterrein is ca. 8400m² groot; er bevindt zich momenteel een appartementsgebouw op het terrein, dat deel uitmaakt van de wijk Groene Briel. Het geplande project omvat de afbraak van de bestaande bebouwing, met behoud van de kelders en funderingspalen, die worden gebruikt voor de aanleg van een nieuwe appartementsblok. Daarnaast wordt ook nieuwe riolering en septische- en regenwaterputten aangelegd tussen de bestaande funderingspalen en kelders. De geplande appartementen zullen zich aldus op exacte dezelfde locatie situeren als de huidige bebouwing.

Omwille van de geplande werken kan men er van uitgaan dat het bodemarchief enkel ter hoogte van de nieuwe riolering, regenwater- en septische putten bedreigd is. Gezien de precieze locatie van de riolering en putten pas wordt bepaald na afbraak van het gebouw (er is tot op heden slechts een schets beschikbaar van het rioleringsplan), wordt het volledige plangebied beschouwd als bedreigd door de geplande ingrepen.

Het projectgebied bevindt zich in stedelijk gebied van stad Gent. De Quartair Geologische Kaart geeft aan dat het projectgebied gekenmerkt wordt door een quartaire opbouw bestaand uit een fluviatiele afzetting van het Weichseliaan gevolgd door een eolische afzetting van het Weichseliaan tot mogelijk Vroeg-Holoceen. Het projectgebied is gelegen in het bekken van de Gentse kanalen, ten noorden van de Lieve en de Leie, ten zuiden van het Verbindingskanaal. Het plangebied zelf heeft een relatief vlak verloop en ligt op een hoogte van ca. 7 m TAW. In het zuiden bevindt zich de Blandijnberg die een hoogte bereikt van 40m TAW. Archeologie wordt hier dicht bij het oppervlak, net onder de teelaarde, verwacht.

Cartografisch onderzoek toont aan dat het terrein zeker sinds de tweede helft van de 16de eeuw tot nu bebouwd is geweest. Mogelijks werd het projectgebied reeds bebouwd in de 13de eeuw, vanaf de

¹⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Sociale woonwijk Groenebriel, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/127181> (geraadpleegd op 8 mei 2017).

uitgraving van de Tichelrei ten oosten van het plangebied. De huidige appartementsgebouwen werden opgericht in de jaren 1950.

Hoewel er zich geen CAI-indicatoren binnen de grenzen van het plangebied bevinden, zijn er verschillende archeologische indicatoren geregistreerd vanaf zo'n 75m afstand van het terrein. Zo'n 100m ten westen werd bij een opgraving door BAAC in 2012 aan de Sint-Margrietstraat Laat-Middeleeuwse woningresten aangetroffen. Zo'n 75m ten zuiden werd een motte blootgelegd in de jaren 1970. Ook zo'n 100m ten oosten werd een motte aangetroffen. Ten noorden van het projectgebied ten slotte werden Vroeg-Middeleeuwse vondsten aangetroffen die mogelijk wijzen op bewoning van het gebied vóór de vestiging van de fraters van de derde orde van Sint-Franciscus in 1456.

Deel 2: Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed 2016

AGIV

DOV Vlaanderen

Geoportaal

Geopunt

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen. Universiteit Gent.

Deel 3: Bijlagen

Projectcode 2017E49	
Onderwerp Winston Churchillplein Gent	
Plannummer	1
Type plan	Kadasterplan
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/05/2017

Plannummer	3
Type plan	Bouwplan
Onderwerp plan	Details funderingsaanzet
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Onbekend

Plannummer	4
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/05/2017

Plannummer	5
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Traditionele landschappenkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/05/2017

Plannummer	6
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Tertiair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/05/2017

Plannummer	7
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Quartair Geologische Kaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/05/2017

Plannummer	8
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Sequentiekaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/05/2017

Plannummer	9
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/05/2017

Plannummer	10
Type plan	Bodemkaart
Onderwerp plan	Potentiële bodemerosie
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/05/2017

Plannummer	11
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	DHMV
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/05/2017

Plannummer	12
Type plan	Hoogtemodel
Onderwerp plan	Hoogteverloop
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/05/2017

Plannummer	13
Type plan	Hoogteverloop
Onderwerp plan	Waterwegen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	08/05/2017

Plannummer	14
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Ferraris
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1771-1777

Plannummer	15
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Atlas der Buurtwegen
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Ca. 1840

Plannummer	16
Type plan	Historische kaart
Onderwerp plan	Poppkaart
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	Ca. 1840

Plannummer	19
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1971

Plannummer	20
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	1979-1990

Plannummer	21
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2000-2003

Plannummer	22
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2008-2011

Plannummer	23
Type plan	Orthofoto
Onderwerp plan	Locatie onderzoeksgebied
Aanmaakschaal	Onbekend
Aanmaakwijze	Digitaal
Datum	2015